

# Frumvarp til laga

um

fjármál hjóna.

(Lagt fyrir alþingi 1899.)

## I. þáttur.

### Hjúskaparmálar.

#### 1. gr.

Þá er gjöra á með hjúskaparmála breyting á helmingafjelagi hjóna, sem ávallt endrarnær á sjer stað, þá er sá kaupmáli því að eins gildur, að hann sje skriflegur og undirritaður af þeim, hvort sem hann er gjörður fyrir hjúskap eða í honum.

Eigi má breyta hjúskaparmála nje fella úr gildi, nema með hjúskaparmála.

#### 2. gr.

Nú er annað hjóna eða hjónaefna hálfmyndugt, er það gjörir hjúskaparmála, og þarf þá samþykki tilsjónarmanns; sje það ómyndugt eða svipt fjárforráðum, skal samþykki fjárráðamanns, auk þess sjálfs, koma til.

#### 3. gr.

Nú er hjúskaparmáli gjörður samkvæmt því, er að framan er sagt, og er hann þá skuldbindandi fyrir hjónin sjálf og fyrir erfingja þeirra, sje hann gjörður áður en þau gengu í hjónaband. En ef hann er gjörður í hjúskap þeirra, verður hann skuldbindandi fyrir þau sjálf og erfingja, þegar konungur hefur staðfest hann.

#### 4. gr.

Með hjúskaparmála mega hjón skipa fjármálum sínum á hvern lögmætan hátt, er þeim sýnist, ef þau gæta þess, er í lögum þessum segir; ef staðfesting er áskilin, hefur hlutaðeigandi yfirvald þó rjett til að synja um hana, ef því virðist rjett vera, að einhverju eða öllu leyti.

Eigi má þó ákveða í hjúskaparmála eður á annan hátt, að allar eigur annars hjóna, er það á og síðar eignast, skuli vera sjereign hins, eður að sjereign annars skuli vera í umráðum hins eins, eða að afreksturinn af sjálfstæðri vinnu annars skuli vera sjereign hins eða í þess eins umráðum; hvorngt hjóna getur því næst í hjúskaparmála áskilið sjer lausn frá skyldum þeim, er ræðir um í 22. eða 11. gr.

#### 5. gr.

Hjúskaparmáli er gildur gagnvart mönnum út í frá frá stofnum hjónabandsins, sje hann þinglesinn áður svo sem vera ber (smbr. 6. og 7. gr.). Til þess að hann hafi gildi gagnvart mönnum, er telja til skulda, er stofnaðar eru fyrir hjúskapinn, nægir þó, að fyrir þann tíma hafi beiðst verið, að hann yrði sem fyrst þinglesinn. Ávallt endrarnær fær hann eigi gildi gagnvart mönnum út í frá fyr en frá þinglýsingardegi.

Hjúskaparmáli er því eigi til fyrirstöðu, að sá, er eigi hafði vitneskju um hann, eignist með samningi á undan þinglýsing hans rjettindi yfir eigum hjónanna þrátt fyrir hann. Nú á maður skuld hjá öðru hvoru hjóna, sem eldri er en þinglýsing hjúskaparmálans, eða beiðnin um þinglýsing hans, þegar svo stendur á sem segir í annari málsgrein fyrri hluta þessarar greinar, og stafar hún eigi frá samningum, er gjörðir hafa verið með vitneskju um hann, og hefur honum eigi tekizt að ná borgun hjá því hjóna, er skuldin er að, og getur hann þá gengið eptir henni hjá hinu í fjármunum þeim, er það hefur fengið til sjereignar með hjúskaparmálanum, nema sannað verði, að skuldunautur hans, þá er hjúskaparmálinn náði gildi gagnvart skuldheimtumönnum, átti nægilegt fje til að borga allar skuldir sínar. Sje hjúskaparmálinn um framtíðarafa, er skuldheimtumönnum þó varnað þessa rjettar til að ganga eptir skuldum, þrátt fyrir hann, ef hann er þinglesinn áður en það afíast, er hann getur um.

#### 6. gr.

Þinglýsing samkvæmt ndanfarandi grein skal fram fara á varnarþingi bónda. Nú á hann ekkert varnarþing, og á þó að þinglýsa hjúskaparmála hans hjer í landi, og skal þá þinglýsa við hinn kgl. íslenzka landsyfirtjett.

#### 7. gr.

Til þess að hjúskaparmáli geti haft áhrif á samninga um fasteignir, verður að þinglýsa honum sjerstaklega með tilliti til þeirra. Annars standa þeir samningar, er menn gera, er ókunnugt er um hjúskaparmála, óhaggaðir af honum, enda þótt hann sje þinglesinn á varuarþingi bóndans, sjeu þeir samningar gerðir áður en hjúskaparmálinn er þinglesinn með tilliti til fasteignanna.

#### 8. gr.

Á skuldabrfef, hlutabrfef, ábyrgðarskírteini og önnur slík skjöl skal gera áritun um hjúskaparmála, er gerður hefur verið. Áður en það er gert, geta þeir, er ókunnugt er um hann, eignast rjettindi yfir þeim skjölum, þrátt fyrir hann.

#### 9. gr.

Eptir rástöfun landshöfðingja skal í Reykjavík halda skrá yfir alla hjúskaparmála, er framvagas verða þinglesnir. Dómritari hver skal þegar er hjúskaparmáli hefur þing-

lesinn verið, senda skrifstofu þeirri, er landshöfðingi tiltekur með anglýsing, skýrslu um það í bræfi, er ábyrgð er fengin á, að hjúskaparmáli hafi gerður verið, og skal tilgreina lstdöðu og nöfn málsaðila, bústað þeirra og þinglýsingardag, en eigi nánar um efni hjúskaparmálans. Heimilt er hverjum að fá vitneskju um það úr skránni fyrir 1 krónu borgun, hvort hjúskaparmáli sje gerður, og ef svo er, hvar og hvenær hann sje þinglesinn, ef hann sendir um það skriflega beiðni, og skýrir frá nöfnum málsaðila, og ef unt er, stöðu bónda. Landshöfðingi gefur út nánari reglur um fyrirkomulag skrárinnar og hversu halda skal. Kostnað, er af þessu leiðir, skal telja á fjárlögnum. Við lok hvers mánaðar skal birta það í auglýsingablaði stjórnarinnar á Íslandi, er fært hefur verið inn í skrána þann mánuð. Til að borga kostnað af þessu skal greiða 1 kr. við þinglýsing hvers hjúskaparmála.

## II. Þáttur.

Um myndugleika giptrar konu og umráðin yfir fjelagsbúinu.

### 10. gr.

Um myndugleika giptrar konu í fjármálum fer sem um myndugleika ógiptrar. Bónda má skipa tilsjónarmann eða fjárráðamann konu sinnar. En ef ráðstöfun sú, er fram á að fara, snertir hag hans, verður í því máli að skipa annan í hans stað.

### 11. gr.

Bóndi hefur einn umráð yfir fjelagsbúinu. Eigi má hann þó nema með samþykki konu sinnar afhenda, veðsetja nje leigja með óvenjulegum kjörum eða fyrir óvenjulega langan tíma þær fasteignir, er eignarskjölin bera með sjer, að konan lagði til fjelagsbúsins, og eigi heldur afhenda, veðsetja nje kvitta skuldabréf, hlutabréf, ábyrgðarskírteini, sparisjóðsbækur og þess háttar skjöl, er hún hefur lagt til og bera hennar eignarnafn. Heldur ekki má hann seljast arfsali nema með samþykki hennar. Vilji hún ripta ráðstöfunum, er koma í bága við þessi ákvæði, skal málsókn hafin innan árs frá því er þær voru gjörðar, eða þinglesnar þá er því er að gegna.

Bóndi má eigi án samþykkis konu sinnar skuldbinda fjelagsbúið með gjafaloforðum eða gefa úr því á neinu ári fram úr 5 hundruðustu af skuldlausri eign þess við næstu árslok á undan. Breyti hann gegn þessu á hún rjett á skaðabótum af sjereign hans eða af hans hluta fjelagsbúsins, þá er því verður skipt. Krafa til skaðabóta úr sjereign bónda skal þó hafin með lögsökn eða áskilin með notariálsvarkröfu á hendur honum innan árs frá því er hún fjekk vitneskju um þau atvik, er hún byggir á kröfu sína, og innan mánaðar eptir að búið er tekið til skipta, sje krafa gjörð til skaðabóta úr hluta hans af fjelagsbúinu.

Í stað þess að ripta ráðstöfun samkvæmt fyrsta hluta greinar þessarar, getur konan krafizt skaðabóta úr sjereign bónda síns eða hluta hans af fjelagsbúinu á sama hátt og segir í öðrum kafla greinarinnar.

### 12. gr.

Skuldbindingar, er kona hefur gengizt undir eða bakað sjer áður en hún giptist, hvíla og á manni hennar, nema annað sje um samið í hjúskaparmála, er þau hafa gjört fyrir hjúskap sinn og látið þinglýsa.

13. gr.

Ráðstafanir þær, er kona gerir með vilja og vitnd bókna síns eða til sameiginlegs gagns og óumflýjanlegra þarfinda, skuldbinda hann og nm leið fjelagsbú þeirra.

Skaðabótum utan viðskipta og bótum fyrir hegningarvert athæfi, ef kona hefir bakað sjer þeirra í hjúskapnum, má ganga eptir í fjelagsbúinu, en bóndi hefur rjett á að fá þær endurgoldnar af sjereign konu sinnar, atvinnuarði hennar (sibr. 26. gr.) eða af hluta hennar úr fjelagsbúinu, þá er skipt verður.

Öðrum skuldbindingum konu í hjúskapnum verður eigi gengið eptir í öðru en sjereign hennar eða atvinnuarði (sibr. 26. gr.) eða í hluta hennar úr fjelagsbúinu, þá er skipt verður, eða í fjelagsbúinu sjálfu, ef hún situr í því óskiptu.

14. gr.

Nú er bóndi sviptur fjárforráðum og hefur þá fullveðja kona forráð fjelagsbúsins með fjárfráðamanni hans.

15. gr.

Þá er kona tekst á hendur að svara ein eða með manni sínum til skulda hans eða skuldbindinga, hvort sem það er með ábyrgð, víxlábeking eður framsali að skaðlausu eður því um líku, eður það loforð kemur fram í annari mynd, svo sem með veðsetning á sjereigum hennar fyrir skuldum hans, en álíta verður, að það í raun og veru miði að þessu, þá er það ógilt fyrir hana, nema það sje eða verði samþykkt af æðra yfirvaldi þar er konan hefur fast aðsetur.

Hið sama er um ráðstafanir, er hún með þeim afsalar sjer trygging, er hún á í eigum bónda síns eða fjelagsbúsins.

16. gr.

Nú hefur bóndi bakað fjelagsbúinu þess háttar kostnaðar er ræðir um í öðrum kafla 13. greinar, og á þá kona hans rjett á að fá hann endurgoldinn af sjereign hans, eða af hluta af fjelagsbúinu, þá er því verður skipt.

III. þáttur.

Sjereign og gjafir hjóna á millum.

17. gr.

Í sjereign hvors hjóna eru ekki að eins persónuleg rjettindi, þótt arðsöm sjeu, svo sem rithöfundar rjettur og önnur eins rjettindi, heldur og fjárhagsrjettindi, er eigi verða frá skilin þeim, er þeirra nýtur, svo sem eptirlaun, lífeyrir, forlagseyrir, atgjaldseyrir, innstæðurjettindi, óafhendanlegur afnotarjettur, þar í talinn ábúðarrjettur, atvinnurjettindi, persónuleg einkarjettindi og því um líkt. Arður af þessu í hjúskapnum rennur þó inn í fjelagsbúið, nema annað sje tiltekið í lögum, hjúskaparmála eða öðru gilðu viljaákvæði.

18. gr.

Sjereign er og, þótt eigi sje tiltekið í hjúskaparmála, það er annaðhvort hjóna á eða eignast að erfð, þó skylduarfur þess sje, eður gjöf, ef og að svo miklu leyti sem slíkt

var tiltekið af arfleifanda eða gefanda, þá er gjöf var gefin. Eigi má í hjúskaparmála gjöra breyting á þessu ákvæði gefanda eða arfleifanda.

19. gr.

Auk þess sem talið er í 17. og 18. gr. er sjereign hvað eina það, er ákveðið er löglega í hjúskaparmála að svo skuli vera.

20. gr.

Hvort hjóna hefur umráð yfir sjereign sinni, nema hún sje með hjúskaparmála eður með öðru gildu ákvæði, svo sem arfleifanda eða gefanda, fengin í hendur sjerstökum fjárráðamönnum.

Fyrir konuna má ákveða það í hjúskaparmála, að hún megi eigi, þótt fullveðja sje, ráða yfir sjereign sinni nema með samþykki bónda síns eða tilsjónarmanns.

21. gr.

Arður af sjereign eptir hjúskaparmála og andvirði þess skal sjereign vera, nema annað sje ákveðið í samningnum.

Það sem útvegað er fyrir muni, er heyra sjereign til, eða gengur til að bæta þá eða auka, skal og sjereign vera, nema annað sje ákveðið í hjúskaparmála; en ef varið er til þessa kostnaðar fje úr fjelagsbúi eður af sjereign hins hjóna, má krefja endurgjalds af því af sjereign þess hjóna, er í hlut á, eður af hluta þess í fjelagsbúinu, þá er því verður skipt.

22. gr.

Ef kostnaður til heimilisþarfa (þar í talin bústaðarleiga) og til viðurværis og uppeldis barnanna verður eigi greiddur af fjelagsbúinu, er hvort hjóna um sig skyldugt til að taka þátt í honum með sjereign, ef til er. Sjeu þau ósátt um það, tiltekur æðra yfirvald, hve mikið þau skuli til leggja.

23. gr.

Skuldir, er hvíla á öðru hvoru hjóna, þá er þau koma saman, skal greiða af sjereign þess, ef nokkur er og meðan endist, nema annað sje tiltekið í hjúskaparmála. Hafi þesskonar skuldir greiddar verið af fjelagsbúinu eða sjereign hins, má krefjast endurgjalds af sjereign þess, er í hlut á, eður ef þörf gerist af hluta þess úr fjelagsbúinu, þá er skipti fara fram.

24. gr.

Til þess að gjafir milli hjóna í hjúskap þeirra sjeu gildar, skal um þær gerður hjúskaparmáli, nema gefnir sjeu munir til eigin afnota, eigi meira verðir en samsvari efnahag gefanda, eða sje gjöf lífeyrir eða forlagseyrir eða þesskonar framfærslueyrir bónda til handa konu sinni.

Til gjafa teljast og ráðstafnir þær, er getur um í öðrum kafla 28. greinar í lögum nr. 7, 13. apríl 1894, þar sem gefandi er skyldur til að greiða það aptur, er gjafarþegi hefur af hendi innt.

Það, sem segir í þessari grein, gildir og þá er gjöfin er gefin öðrum út í frá, og af honum síðan afsöluð hinu hjóna, ef álíta má, að það sje að eins gert til þess að fara kringum lögin.

25. gr.

Akvæðin um ógilding ráðstafana í 4. kapítula laga nr. 7, 13. apríl 1894 eiga og við um ráðstafanir hjóna á milli, hvort sem þan eru í fjelagsbúi eður ekki.

IV. þáttur.

Um arð konu af sjálfstæðri atvinnu í hjónabandi.

26. gr.

Nú stndar gipt kona sjálfstæða atvinnu, er hvorki er stofnuð nje henni viðhaldið mestmægnis með fje bónda hennar eða fjelagsbúsins, og á hún þá ein rjett á að ráða, meðan lifir, yfir arði þeirrar atvinnu og því er sannað verður, að hún hafi fengið fyrir hann, án samþykkis bónda síns eða annars fjárráðamanns. Meðan hún lifir má eigi taka fje þetta til lúkningar þeim skuldum, er bóndi hennar hefur stofnað, nema hún hafi samþykkt það, að taka megi sjereign hennar þeim til lúkningar.

V. þáttur.

Um rjett hjóna til að slíta fjelagsskap.

27. gr.

Nú hefur bóndi skert mjög eigur fjelagsbúsins, án þess næg ástæða hafi til þess verið eptir atviknm, eður hefur gefið fulla ástæðu til að óttast, að hann muni vanbrúka yfirráð sín yfir því, og getur kona hans þá krafizt þess, að fjelagsskap þeirra sje slitið, svo að full sjereign komist á.

28. gr.

Þá er kona vill neyta þessa rjettar, skal hún senda æðra yfirvaldi um það skriflega beiðni; ritar hann á beiðnina, hvaða dag hún kom til hans; síðan rannsakar hann málið svo sem þörf er á og gefur, ef unt er, bónda tækifæri á að láta nppi skoðnn sína; og leggur þvínæst úrskurð á málið. Úrskurði hans má skjóta til ráðaneytisins fyrir Ísland í gegnum hendur landshöfðingja; er svo er gert, getur skiptarjettur, ef konan æskir þess, gert nauðsynlegar ráðstafanir til þess að varðveita eigur búsins, einkum á þann hátt, er segir í 2. og 3. lið 57. gr. skiptalaganna.

29. gr.

Nú slítur bóndi samvistum við konu sína að ólögum, eður er fjelagsbú þeirra tekið til gjaldprotaskipta að honum lifanda, og getur kona hans þá krafizt þess, að fjelagsskap þeirra sje slitið. Beiðni sína um þetta sendir hún til æðra yfirvalds og má eigi gera hana apturreka. Ef kona slítur samvistum við bónda sinn að ólögum, hefur hann og sama rjett á að fá fjelagsskap þeirra slitið.

30. gr.

Þá er tekin hefur verið til greina beiðni annarshvors hjóna um að fjelagsskap þeirra skuli slitið, getur hvort um sig krafizt þess, að fjelagsbúið sje tekið til skipta á þann hátt, er segir í 6. kapítula skiptalaganna.

Úrskurður um, að fjelagsskap hjóna skuli slitið, gildir fyrir þau sjálf frá því, er beiðnin um það kom fram, en fyrir menn út í frá frá því er úrskurðurinn hefur þinglesinn verið á varnarþingi bóndans hjer í landi, eða sje hann farinn úr landi, þá á varnarþingi því, er hann átti síðast hjer, og fer um afleiðingar af þinglýsing eins og segir um afleiðingar af þinglýsing á hjúskaparmála í 5. grein laga þessara.

2. og 3. ákvæði 67. gr. í skiptalögunum koma því eigi til greina við þau skipti, er hjer ræðir nm.

### 31. gr.

Þegar það hefur verið löglega ákveðið í hjúskaparmála, að fjelagsskap hjóna skuli slitið, geta þau og hvort um sig krafizt þess, að skipti skuli fram fara á fjelagsbúinu á þann hátt, er segir í 6. kapítula skiptalaganna, án þess þó nein breyting verði á gildi hjúskaparmálans gagnvart öðrum út í frá eptir 5. gr. þessara laga, og þannig án þess að 2. og 3. ákvæðið í 67. gr. skiptalaganna komi til greina við þau skipti.

## VI. þáttur.

Um hvenær meta skal hjúskaparmála eptir útlendum lögnm.

### 32. gr.

Fyrirmæli laga þessara eiga og við hjúskaparmála, er gerðir eru erlendis, ef bóndinn býr hjer í landi; en um myndugleika konunnar til að gera þann samning fer þó eptir lögum þar í landi, er hún á heimili.

Nú er hjúskaparmáli gerður af manni, er eigi er búsettur hjer í landi, og er hann gildur eptir lögum í landi þar sem hann á heimili, og er hann þá, að því er fjármál hjónanna snertir, gildur hjer fyrir hjónin sjálf og erfinga þeirra, ef hann ákveður ekkert, er komi í bága við lög þessi, og því næst gagnvart öðrum, ef alls þess, er segir í 6.—8. gr. laga þessara, verður gætt svo fljótt sem auðið er eptir að bóndinn er fluttur hingað búferlum.

Lög þessi öðlast gildi 1. júlí 1900.

## Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Af ástæðum þeim, er skýrt er frá í brjefi stjórnarráðsins til landshöfðingja, 6. júlí 1897 (Stjórnartíð. þ. á., B-deild, bls. 178—79), var þá álitid rjettast að biða fyrst um sinn með að undirbúa og leggja fyrir þingið frumvarp til laga um rjett giptra kvenna, sem þingið hafði æskt eptir; en skilyrði þau, er drepið er á í nefndu brjefi að gera mundu lagasmíði þetta miklu hægar, eru nú fengin, þar sem út hafa gengið 7. apríl þ. á. lög fyrir konungsríkið um fjármál hjóna, er í eru álfka breytingar á gildandi lögum og þær, er þingið einmitt hafði óskað að fá í ályktun sinni 1895. Lög þessi er því farið fram á að lögleiða á Íslandi með þeim breytingum einum, sem nauðsyn er á eptir því sem þar hagar til, og sem síðar mun gerð grein fyrir, er hinar einstöku greinir frumvarpsins verða athugaðar.

Lög þau áðurnefndu, er samþykkt hafa verið fyrir konungsríkið, eru mjög lík í öllum samningi uppkasti einu, er tveir hinir mikilsmetnustu lögfræðingar Dana hafa til

búið og ýtarlega rökstutt, og var frumvarp þeirra með ástæðum lagt óbreytt fyrir ríkisþingið. Látum vjer því ríkisþingsfrumvarpið með athugasemdum vera fylgiskjal með frumvarpi voru til alþingis, því til rökstuðnings í fremsta lagi. Er að vísu svo, eins og hægðarleikur er að sjá á fylgiskjalinu, að einstöku hugleiðingar í því og tilvísanir hafa fyrir augum rjettarástand, er sjerstakt er fyrir konungsríkið, en bæði er það, að allar aðalhugleiðingar þess má blátt áfram nota frumvarpi voru til rökstuðnings, og hið sama er og í öllu verulegu um hugleiðingar þær, er snerta hin einstöku ákvæði frumvarpsins.

Í aðalefninu skal því vísað hjer til athugasemdana við ríkisþingsfrumvarpið, og er því að eins þörf á sjerstöðum athugasemdum um þau atriði, er á milliber voru frumvarpi og því, fyrir þær breytingar annars vegar, er á því voru gjörðar í meðferð málsins í ríkisþinginn, og voru þær fremur þýðingarlitlar, og vegna afbrigða þeirra frá hinum dönsku lögum hins vegar, er vjer förum fram á í frumvarpi voru að gerðar verði vegna sjerstakra ástæðna og laga á Íslandi, og hefur um það áður verið leitað állits landshöfðingja.

#### 1.—3. gr.

Greinir þessar eru eins og 1.—3. gr. ríkisþingsfrumvarpsins.

#### 4. gr.

Fyrri hluti greinarinnar er eins og í ríkisþingsfrumvarpinu, en síðara hluta hennar er, eins og í dönsku lögnum, breytt einkum að því leyti, að það heldur eigi er leyft hlutaðeigandi hjóna að áskilja sjer í hjúskaparmála lausn frá skyldum þeim, er á því hvíla samkvæmt 11. gr., og er það gert til þess að fyrirbyggja, að kona geti með hjúskaparmála afsalað sjer tilkalli til þeirra takmarkana á umráðum bónda síns yfir fjelagsbúinu, er þar eru settar og eftir eðli sínu eiga að vera ófrávikjanlegar.

#### 5. gr.

Það er samhvæmt dönsku löguum, að sú breyting er hjer gerð í 5. gr. ríkisþingsfrumvarpsins, að skuldheimtumenn, er til skulda telja, er stofnaðar eru fyrir hjúskapinn, skuli líka vera bundnir við óþinglesinn hjúskaparmála, ef beiðst hefur verið þinglýsingar á honum fyrir stofnun hjónabandsins. Því að þar sem eigi er hægt að fá þinglýsingar nema með töluverðu millibili, gæti það annars hæglega orðið fremur óþægilegt fyrir hjónaefni, er vilja giptast með litlum fyrirvara, að kanpmáli sá, er þau hafa gert með sjer, en ennþá eigi getað fengið þinglesinn, skuli geta reynzt ógildur gagnvart eldri skuldheimtumönnum, og hins vegar geta einmitt þessir menn ekki, eins og þeir er til skulda telja, er yngri eru en hjónabandið, borið það fyrir sig, að þeir hafi gefið bónda lán eða átt viðskipti við hann af því þeir hefðu gert ráð fyrir, að með þeim hjónum væri venjulegt helmingafjelag.

#### 6. gr.

Vegna aðalskrár þeirrar, er getur um í 9. gr. hefur á sama hátt og í hinum dönsku lögum þótt óþarft að taka hjer upp ákvæðið úr 6. gr. ríkisþingsfrumvarpsins um tvær þinglýsingar í einstökum tilfellum, og hefur þótt því síður rjett að taka það ákvæði upp, sem hætt er við, að af því gæti leitt nokkur vafi eða að minnsta kosti misskilningur.

Þá er bóndi á eigi hjer á landi neitt varnarþing fyrir sjálfan sig, er ætlast til, að þinglýsing á hjúskaparmála hans fari fram við hinn konunglega íslenska landsyfirrjett.



7. og 8. gr.

eru eins og 7. og 8. gr. hinna dönsku laga og að efni til eins og 8. og 9. gr. ríkisþingsfrumvarpsins.

9. gr.

Þessi grein er með nokkrum sjálfsögðum afstöðubreytingum eins og 9. gr. hinna dönsku laga og líka nokkurn veginn samkvæm 7. gr. ríkisþingsfrumvarpsins.

10. gr.

er samkvæm 10. gr. hinna dönsku laga og ríkisþingsfrumvarpsins, og skal um hana vísað til athugasemdanna þar og þess um leið getið, að lög þau frá 7. maí 1880, er þar ræðir um, eru dönsk, og að ekkert þeim líkt er til í lögum á Íslandi, sjá nú 26. gr. frumvarps þessa.

11.

Greinin er eins og 11. gr. hinna dönsku laga og ríkisþingsfrumvarpsins, nema hvað úr fella er ákvæðið síðast í greininni um, að ákvæðið í d. l. 5—1—10 skuli standa óhaggað, en í stað þess smeigt inn í greinina ákvæði sama efnis, þar sem sagt er, að bóndi megi ekki seljast arfsali nema með samþykki konu sinnar. D. l. 5—1—10 hefur aldrei verið lög á Íslandi. En í 8. kap. í framfærslubálki Jónsbókar er heimild fyrir því, að menn megi seljast arfsali, og er þá rjett, að sagt sje með berum orðum, að slíkt meg, kvongaður maður eigi gjöra nema með samþykki konu sinnar.

12. gr.

er eins og 12. gr. í hinum dönsku lögum og ríkisþingsfrumvarpinu.

13. gr.

Að því er snertir rjett giptrar konu til þess að skuldbinda fjelagsbúið með ráðstöfunum sínum vísa hin dönsku lög til d. l. 5—1—13 og 7. gr. í tilsk. 11. sept. 1839, en þar eð þessi ákvæði eru eigi lög á Íslandi, hefur hjer í frumvarpinu orðið að taka upp sjálfstæð ákvæði um það. Að vísu eru í kaupabálki Jónsbókar, 24. kap., álíka grundvallarreglur og í d. l. 5—1—13, en í þeirri mynd, er þær koma þar fram, eru þær svo úreltar, að í stað þess að vísa til þeirra hefur þótt rjettar að taka upp kafla þann úr d. l. 5—1—13, er hjer á við, á líkan hátt og Norðmenn hafa gjört í lögum sínum. Ákvæði þessi eru yfir höfuð þess eðlis, að eigi verður hjá því komizt að nánari takmörkum á valdi konunnar verði í þessum greinum aðallega falin dómstólunum, með því að þessi mál eru svo vaxin, að ógjörningur er að fyrirskrifa ýtarlegar reglur.

14.—16. gr.

eru samkvæmar 14.—16. gr. hinna dönsku laga og ríkisþingsfrumvarpsins.

Í frumvarp þetta er hins vegar ekki upptekin 17. gr. hinna dönsku laga, er sett var inn í þau í ríkisþinginu, og fer fram á að afnema skerðing þá á arfleiðslurjetti giptra kvenna, er ákveðin er í 3. kafla 29. greinar í tilsk. 21. maí 1845; í erfðatilskipuninni íslenzku frá 25. september 1850 eru engin slík ákvæði.

17.—19. gr.

eru samkvæmar 18.—20. gr. hinna dönsku laga og 17.—19. gr. ríkispingsfrumvarpsins.

20. gr.

er eins og 21. gr. í hinum dönsku lögum og 20. gr. í ríkispingsfrumvarpinu nema hvað einu ákvæði viðvíkur, er varð að sníða eptir því, sem til hagar á Íslandi.

21.—23. gr.

eru samkvæmar 22.—24. gr. hinna dönsku laga og 21.—23. gr. ríkispingsfrumvarpsins.

24.—25. gr.

eru eins og 25.—26. gr. hinna dönsku laga og 24.—25. gr. ríkispingsfrumvarpsins, nema að því leyti, að vísað er til hinna íslenzku laga nr. 7 frá 13. apríl 1894 í stað gjaldprotalaganna dönsku, og að ákvæðinu síðast í 25. gr., er afnemur d. l. 5—4—3 og 4, er sleppt, því þær greinar hafa aldrei verið lög á Íslandi.

26. gr.

er eins og 27. gr. hinna dönsku laga, sem hefur gjört lítils háttar breyting á 26. gr. ríkispingsfrumvarpsins, en er að öðru leyti alveg eins og hún.

27.—32. gr.

Að frátöldum einstöku sjálfsögðum breytingum, er einkum snerta tilvísanir til laga og umboðsstjórnina, eru þessar greinar eins og 28.—33. gr. hinna dönsku laga, og eru og samkvæmar 27.—32. gr. ríkispingsfrumvarpsins, nema hvað gjörð er sú breyting á 2. kafla 32. greinar, að ákvæðið þar er látið ná til allra hjúskaparmála, er gjörðir eru af mönnum, er eigi eru búsettir hjer á landi, hvort sem þeir kaupmálar eru gjörðir hjer eða erlendis. Það virðist sem sje eiga að standa á sama hvort heldur er, einkum er ræðir um menn út í frá, er erfitt er fyrir að vita það og sem hafa enga ástæðu til að grennslast eptir því, hvort kaupmálinn er skrifaður hjer í landi eða erlendis.

---

Það hefur loks verið álitid hæfilegt að láta lögin, ef til kemur, þöðlast gildi 1. júlí 1900.

---

**Fylgiskjal.**  
(þýtt.)

---

**Frumvarp til laga um fjármál hjóna.**

I. þáttur.

**Hjúskaparmálar.**

1. gr.

Þá er gjöra á með hjúskaparmála breyting á helmingafjelagi hjóna, sem ávallt endrarnær á sjer stað, þá er sá kaupmáli því að eins gildur, að hann sje skriflegur og undirritaður af þeim, hvort sem hann er gjörður fyrir hjúskap eða í honum.

Eigi má breyta hjúskaparmála nje fella úr gildi, nema með hjúskaparmála.

2. gr.

Nú er annað hjóna eða hjónaefna hálfmyndugt, er það gjörir hjúskaparmála, og þarf þá samþykki tilsjónarmanns; sje það ómyndugt eða svipt fjárforráðum, skal samþykki fjárráðamanns, auk þess sjálfs, koma til.

3. gr.

Nú er hjúskaparmáli gjörður samkvæmt því, er að framan er sagt, og er hann þá skuldbindandi fyrir hjónin sjálf og fyrir erfingja þeirra, sje hann gjörður áður en þau gengu í hjónaband. En ef hann er gjörður í hjúskap þeirra, verður hann skuldbindandi fyrir þau sjálf og erfingja, þegar konungur hefur staðfest hann.

4. gr.

Með hjúskaparmála mega hjón skipa fjármálum sínum á hvern lögmætan hátt, er þeim sýnist, ef þau gæta þess, er í lögum þessum segir; ef staðfesting er áskilin, hefur hlutaðeigandi yfirvald þó rjett til að synja um hana, ef því virðist rjett vera, að einhverju eða öllu leyti.

Eigi má þó ákveða í hjúskaparmála, að allar eigur annars hjóna eða afraksturinn af sjálfstæðri vinnu þess skuli vera sjereign hins eða í þess eins umráðum; hvorugt hjóna getur þvínæst í hjúskaparmála áskilið sjer lausn frá skyldum þeim, er ræðir um í 22. gr.

5. gr.

Hjúskaparmáli er gildur gagnvart mönnum út í frá frá stofnun hjónabandsins, sje hann þinglesinn áður. Sje hann þinglesinn eptir stofnun þess, fær hann eigi gildi gagnvart þeim, fyr en frá þinglýsingardegi.

Hjúskaparmáli er því eigi til fyrirstöðu, að sá, er eigi hafði vitneskju um hann, eignist með samningi á undan þinglýsing hans rjettindi yfir eigum hjónanna þrátt fyrir hann. Nú á maður skuld hjá öðru hvoru hjóna, sem eldri er en þinglýsing hjúskaparmálans, og eigi stafar frá samningum, er gjörðir hafa verið með vitneskju um hann, og hefur honum eigi tekizt að ná borgun hjá því hjóna, er skuldin er að, og getur hann þá gengið eptir henni hjá hinu í fjármunum þeim, er það hefur fengið til sjereignar með hjúskaparmálanum, nema sannað verði, að skuldunautur hans, þá er hjúskaparmállinn náði gildi gagnvart skuldheimtumönnum, átti nægilegt fje til að borga allar skuldir sínar. Sje hjúskaparmállinn um framtíðarafla, er skuldheimtumönnum þó varnað þessa rjettar til að ganga eptir skuldum, þrátt fyrir hann, ef hann er þinglesinn áður en það aflast, er hann getur um.

#### 6. gr.

Þinglýsingar samkvæmt undanfarandi greinum skulu fram fara á varnarþingi bónda. Nú fær hann annað varnarþing, er hann kvongast eða innan hálfis árs síðar, og skal þá þinglýsa á báðum.

#### 7. gr.

Eptir ráðstöfun dómsmálastjórnarinnar skal í Kaupmannahöfn halda skrá yfir alla hjúskaparmála, er framvegis verða þinglesnir. Dómritari hver skal þegar er hjúskaparmáli hefur þinglesinn verið, senda skrifstofu þeirri, er dómsmálastjórnin tiltekur með auglýsing, skýrslu um, að hjúskaparmáli hafi gerður verið, og skal tilgreina nöfn málsaðila, bústað þeirra og þinglýsingardag, en eigi nánar um efni hjúskaparmálans. Heimilt er hverjum að fá vitneskju um það úr skránni, hvort hjúskaparmáli sje gerður, og ef svo er, hvenær hann sje þinglesinn, ef hann sendir um það skriflega beiðni og skýrir frá, hvaða ár hjónabandið hafi verið stofnað. Dómsmálaráðherrann gefur út nánari reglur um fyrirkomulag skrárinnar og hversu halda skal. Kostnað, er af þessu leiðir, skal telja á fjárlögunum.

#### 8. gr.

Ef menn gera samninga um fasteignir og er ókunnugt um hjúskaparmála, þá standa þeir óhaggaðir af honum, enda þótt hann sje þinglesinn á varnarþingi bóndans, sjeu þeir samningar gerðir áður en hjúskaparmállinn er þinglesinn á varnarþingum fasteignanna.

#### 9. gr.

Á skuldabryf, hlutabryf, ábyrgðarskírteini og önnur slík skjöl skal gera áritun um hjúskaparmála, er gerður hefur verið. Áður en það er gert, geta þeir, er ókunnugt er um hann, eignazt rjettindi yfir þeim skjölum, þrátt fyrir hann.

## II. þáttur.

Um myndugleika giptrar konu og umráðin yfir fjelagsbúinu.

#### 10. gr.

Um myndugleika giptrar konu fer sem um myndugleika ógiptrar. Bónda má skipa tilsjónarmann eða fjárráðamann konu sinnar. En ef ráðstöfun sú, er fram á að fara snertir hag hans, verður í því máli að skipa annan í hans stað.

11. gr.

Bóndi hefur einn umráð yfir fjelagsbúinu. Eigi má hann þó nema með samþykki konu sinnar afhenda, veðsetja nje leigja með óvenjulegum kjörum eða fyrir óvenjulega langan tíma þær fasteignir, er eignarskjölin bera með sjer, að konan lagði til fjelagsbúsins, og eigi heldur afhenda, veðsetja nje kvitta skuldabryf, hlutabryf, ábyrgðarskirteini og þess háttar skjöl, er hún hefur lagt til og bera hennar eignarnafn. Vilji hún ripta ráðstöfunum, er koma í bága við þessi ákvæði, skal málsókn hafin innan árs frá því er þær voru gjörðar eða þinglesnar þá er því er að gegna.

Bóndi má eigi án samþykkis konu sinnar skuldbinda fjelagsbúið með gjafaloforðum eða gefa úr því á neinu ári fram úr 5 hundruðustu af skuldlausri eign þess við næstu árslok á undan. Breyti hann gegn þessu, á hún rjett á skaðabótum af sjereign hans eða af hans hluta fjelagsbúsins, þá er því verður skipt. Málsókn til skaðabóta úr sjereign hans skal þó hafin innan árs frá því er hún fjeck vitneskju um þau atvik, er hún byggir á kröfu sína, og innan mánaðar eptir að búið er tekið til skipta, sje krafa gjörð til skaðabótar úr hluta hans af fjelagsbúinu.

Í stað þess að ripta ráðstöfun samkvæmt fyrsta hluta greinar þessarar, getur konan krafizt skaðabóta úr sjereign bónda síns eða hluta hans af fjelagsbúinu á sama hátt og segir í öðrum kafla greinarinnar.

Ákvæðið í d. l. 5—1—10 skal standa óhaggað.

12. gr.

Skuldbindingar, er kona hefur gengizt undir eða bakað sjer áður en hún giptist, hvíla og á manni hennar, nema annað sje um samið í hjúskaparmála, er þau hafa gjört fyrir hjúskap sinn og látið þinglýsa.

13. gr.

Ráðstafanir þær, er konu er heimilt að gera samkvæmt d. l. 4—1—13 og 7. gr. í tilsk. 11. sept. 1839, skuldbinda bónda hennar og um leið fjelagsbú þeirra.

Skaðabótum utan viðskipta og bótum fyrir hegningarvert athæfi, er kona hefir bakað sjer í hjúskapnum, má ganga eptir í fjelagsbúinu, en bóndi hefur rjett á að fá þær endurgoldnar af sjereign konu sinnar, atvinnuarði heunar (smb. 26. gr.) eða af hluta hennar úr fjelagsbúinu, þá er skipt verður.

Öðrum skuldbindingum konu í hjúskapnum verður eigi gengið eptir í öðru en sjereign hennar eða atvinnuarði (smb. 26. gr.) eða í hluta hennar úr fjelagsbúinu, þá er skipt verður.

14. gr.

Nú er bóndi sviptur fjárforráðum, og hefur þá fullveðja kona forráð fjelagsbúsins með fjárráðamanni hans.

15. gr.

Þá er kona tekst á hendur að svara ein eða með manni sínum til skulda hans eða skuldbindinga, hvort sem það er með ábyrgð, víxilabeking eður framsali að skaðlausu eður því um líku, eður það loforð kemur fram í annari mynd, en álíta verður, að það í raun og veru miði að þessu, þá er það ógilt, nema það sje eða verði samþykkt af æðra yfirvaldi (amtmani, í Kaupmannahöfn yfirborgarstjóra) þar er konan hefur fast aðsetur.

Hið sama er um ráðstafanir, er hún með þeim afsalar sjer trygging, er hún á í eigum bónda síns eða fjelagsbúsins.

16. gr.

Nú hefur bóndi bakað fjelagsbúinu þess háttar kostnaðar, er ræðir um í öðrum kafla 13. greinar, og á þá kona hans rjett á að fá hann endurgoldinn af sjereign hans, eða af hluta af fjelagsbúinu, þá er því verður skipt.

### III. þáttur.

Sjereign og gjafir hjóna á millum.

17. gr.

Í sjereign hvors hjóna eru ekki að eins persónuleg rjettindi, þótt arðsöm sjeu, svo sem rithöfundar rjettur og önnur eins rjettindi, heldur og fjárhagsrjettindi, er eigi verða frá skilin þeim er þeirra nýtur, svo sem eptirlaun, lífeyrir, forlagseyrir, innstæðurjettindi, óafhendanlegur afnotarjettur, þar í talian ábúðarrjettur, atvinnurjettindi, persónuleg einkarjettindi og því um líkt. Arður af þessu í hjúskapnum rennur þó inn í fjelagsbúið, nema annað sje tiltekið í lögum, hjúskaparmála eður öðru gildu viljaákvæði.

18. gr.

Sjereign er og, þótt eigi sje tiltekið í hjúskaparmála, það er annaðhvort hjóna á eða eignast að erfð, þó skylduarfur þess sje, eður að gjöf, ef og að svo miklu leyti sem slíkt var tiltekið af arfleifanda eða gefanda þá er gjöf var gefin. Eigi má í hjúskaparmála gjöra breyting á þessu ákvæði gefanda eða arfleifanda..

19. gr.

Auk þess sem talið er í 17. og 18. gr. er sjereign hvað eina það, er ákveðið er löglega í hjúskaparmála að svo skuli vera.

20. gr.

Hvort hjóna hefur umráð yfir sjereign sinni, nema þau sje með hjúskaparmála eður með öðru gildu ákvæði, svo sem arfleifanda eða gefanda, fengin í hendur yfirfjárráðastofnuninni eða öðrum.

Fyrir konuna má ákveða það í hjúskaparmála, að hún megi eigi, þótt fullveðja sje, ráða yfir sjereign sinni nema með samþykki bónda síns eða tilsjónarmanns.

21. gr.

Arður af sjereign eptir hjúskaparmála og andvirði þess skal sjereign vera, nema annað sje ákveðið í samningnum.

Það sem útvegað er fyrir muni, er heyra sjereign til, eða gengur til að bæta þá eða auka, skal og sjereign vera, nema annað sje ákveðið í hjúskaparmála; en ef varið er til þessa kostnaðar fje úr fjelagsbúi eður af sjereign hins hjóna, má krefja endurgjalds af því af sjereign þess hjóna, er í hlut á, eður af hluta þess í fjelagsbúinu, þá er því verður skipt.

#### 22. gr.

Ef kostnaður til heimilisparfa og til viðurværis og uppeldis barnanna verður eigi greiddur af fjelagsbúinu, er hvort hjóna um sig skyldugt til að taka þátt í honum með sjereign, ef til er. Sjeu þau ósátt um það, tiltekur æðra yfirvald hve mikið þau skuli til leggja.

#### 23. gr.

Skuldir, er hvíla á öðru hvoru hjóna, þá er þau koma saman, skal greiða af sjereign þess, ef nokkur er og meðan endist, nema annað sje tiltekið í hjúskaparmála. Hafi þesskonar skuldir greiddar verið af fjelagsbúinu eða sjereign hins, má krefjast endurgjalds af sjereign þess, er í hlut á.

#### 24. gr.

Til þess að gjafir milli hjóna í hjúskap þeirra sjeu gildar, skal um þær gerður hjúskaparmáli, nema gefnir sjeu munir til eigin afnota, eigi meira verðir en samsvari efnahag gefanda, eða sje gjöf lífeyrir eða forlagseyrir bónda til handa konu sinni.

Til gjafa teljast og ráðstafanir þær, er getur um í 26. gr., 2. málsgr. gjaldþrotalaganna, þar sem gefandi er skyldur til að greiða það aptur, er gjafarþegi hefur af hendi innt.

Það, sem segir í þessari grein, gildir og þá er gjöfin er gefin öðrum út í frá, og af honum síðan afsöluð hinu hjóna, ef álfita má, að það sje að eins gert til þess að fara kringum lögin.

D. l. 5—4—3 og 4 eru úr gildi felldar.

#### 25. gr.

Akvæðin um ógilding ráðstafana í 4. kápítula gjaldþrotalaganna eiga og við um ráðstafanir hjóna á milli, hvort sem þau eru í fjelagsbúi eður ekki.

### IV. þáttur.

Um arð konu af sjálfstæðri atvinnu í hjónabandi.

#### 26. gr.

Nú stundar gipt kona sjálfstæða atvinnu, er hvorki er stofnuð nje henni viðhaldið mestmegnis með fje bónda hennar eða fjelagsbúsins, og á hún þá ein rjett á að ráða, meðan lifir, yfir arði þeirrar atvinnu og því er sannað verður, að hún hafi fengið fyrir hann, án samþykkis bónda síns eða annars fjárráðamanns. Meðan hún lifir má eigi taka fje þetta til lúkningar þeim skuldum, er bóndi hennar hefur stofnað án þess samþykki hennar kæmi til.

## V. þáttur.

### Um rjett hjóna til að slíta fjelagsskap.

#### 27. gr.

Nú hefur bóndi skert mjög eigur fjelagsbúsins, án þess næg ástæða hafi til þess verið eptir atvikum, eður hefur gefið fulla ástæðu til að óttast, að hann muni vanbrúka yfirráð sín yfir því, og getur kona hans þá krafizt þess, að fjelagsskap þeirra sje slitið, svo að full sjereign komist á.

#### 28. gr.

Þá er kona vill neyta þessa rjettar, skal hún senda æðra yfirvaldi um það skriflega beiðni; ritar hann á beiðnina, hvaða dag hún kom til hans; síðan rannsakar hann málið svo sem þörf er á og gefur, ef unt er, bónda tækifæri á að láta uppi skoðun sína; og leggur þvínæst úrskurð á málið. Úrskurði hans má skjóta til dómsmálastjórnarinnar, er svo er gert, getur skiptarjettur, ef konan æskir þess, gert nauðsynlegar ráðstafanir til þess að varðveita eigur búsins, einkum á þann hátt, er segir í 2. og 3. lið 58. gr. skiptalaganna.

#### 29. gr.

Nú slítur bóndi samvistum við konu sína að ólögum, eður er fjelagsbú þeirra tekið til gjaldprotaskipta að honum lifanda, og getur kona hans þá krafizt þess, að fjelagsskap þeirra sje slitið. Beiðni sína um þetta sendir hún til æðra yfirvalds og má eigi gera hana apturreka. Ef kona slítur samvistum við bónda sinn að ólögum, hefur hann og sama rjett á að fá fjelagsskap þeirra slitið.

#### 30. gr.

Þá er tekin hefur verið til greina beiðni annarshvors hjóna um að fjelagsskap þeirra skuli slitið, getur hvort um sig krafizt þess, að fjelagsbúið sje tekið til skipta á þann hátt, er segir í 6. kapitula skiptalaganna.

Úrskurður um, að fjelagsskap hjóna skuli slitið, gildir fyrir þau sjálf frá því, er beiðnin um það kom fram, en fyrir menn út í frá frá því er úrskurðurinn hefur þinglesinn verið á varnarþingi bóndans hjer í landi, eða sje hann farinn úr landi, þá á varnarþingi því, er hann átti síðast hjer, og fer um afleiðingar af þinglýsing eins og segir um afleiðingar af þinglýsing á hjúskaparmála í 5. grein laga þessara.

2. og 3. ákvæði 68. gr. í skiptalögunum koma því eigi til greina við þau skipti, er hjer ræðir um.

#### 31. gr.

Þegar það hefur verið löglega ákveðið í hjúskaparmála, að fjelagsskap hjóna skuli slitið, geta þau og hvort um sig krafizt þess, að skipti skuli fram fara á fjelagsbúinu á þann hátt, er segir í 6. kapitula skiptalaganna, án þess þó nein breyting verði á gildi hjúskaparmálans gagnvart öðrum út í frá eptir 5. gr. þessara laga, og þannig án þess að 2. og 3. ákvæðið í 68. gr. skiptalaganna komi til greina við þau skipti.



## VI. þáttur.

Um hjúskaparmála, er gerðir eru erlendis.

32. gr.

Fyrirmæli laga þessara eiga og við hjúskaparmála, er gerðir eru erlendis, ef bóndinn býr hjer í landi; en um myndugleika konunnar til að gera þann samning fer þó eptir lögum þar í landi, er hún á heimili.

Nú er hjúskaparmáli gerður í útlandi og er gildur eptir lögum þar, og er bóndinn eigi búsettur hjer í landi, og er hann þá, að því er fjármál hjónanna snertir, gildur hjer fyrir hjónin sjálf og erfingja þeirra, ef hann ákveður ekkert, er komi í bága við lög þessi, og því næst gagnvart öðrum, ef alls þess verður gætt, er segir í 6., 8. og 9. gr. laga þessara, áður liðinn er mánuður frá því bóndinn er fluttur hingað búferlum.

---

Lög þessi öðlast gildi 3 mánuðum eptir að þau hafa birt verið í lagatíðindunum.

### Athugasemdir við frumvarp þetta.

Eptir að dómsmálastjórnin hafði farið þess á leit við hans excellence, kgl. þjóðbankastjóra, dr. juris J. Nellemann, og prófessor við Kaupmannahafnarháskóla, dr. juris J. H. Deuntzer, að þeir ynnu að því í sameiningu að búa til frumvarp til laga um fjármál hjóna, hefur komið frá þeim herrum uppkast til þesskonar lagafrumvarps, og hefur stjórnin getað fallið á það að öllu leyti; leggur hún því fram lagafrumvarp um þessi mál, sem er alveg samhljóða tjeðu uppkasti, og skal hjer vísað til athugasemda þeirra, er fylgdu uppkastinu og fara hjer á eptir, að því er bæði snertir hinar almennu hugleiðingar, er liggja til grundvallar fyrir frumvarpinu og ástæðurnar til hinna einstöku ákvæða þess.

### Athugasemdir við uppkast til laga um fjármál hjóna.

Fjármálum hjóna hefur eigi verið hreyft mikið við síðan lög Christians V. komu út. Að frátöldum ákvæðunum um skipti á fjelagsbúi, þegar hjón skilja eða annað þeirra deyr, og um leyfi til að sitja í óskiptu búi, eru lög in frá 7. maí 1880 um forráð giptrar konu yfir arði af sjálfstæðri atvinnu, er hún stundar, hin einustu fyrirmæli, er til muna kveður að í þessum málum og komið hafa síðar út. Þangað til greind lög komu út, var öll skipun þessara mála byggð eingöngu á lögþók Chr. V., eins og hin ófullkomnu og víða óljósu ákvæði hennar höfðu verið skilin og notuð í rjettarvenju um langan aldur. Aðaldrættirnir í skipuninni eru, eins og kunnugt er: algerð sameign hjóna, bóndinn einráður, konan ófullveðja. En jafnframt þessu hefur hjónum ávalt verið álitid frjálst að gera aðra skipun með hjúskaparmála, svo sem einkum að ákveða annaðhvort fullkomna sjereign eður meira eða minna takmarkaða sameign. Aðeins hefur verið ágreiningur um það, að hve miklu leyti konunglega staðfesting þyrfti til þess að tryggja þá skipun, er hjónin höfðu gjört á alla vegu, bæði gagnvart aðilum sjálfum og öðrum út í frá. En af því að auðvelt hefur verið að fá staðfestinguna, hefur það ekki verið nein veruleg tálmun fyrir hjón, er vildu skipa fjármálum sínum á annan veg en lög standa til, að hennar hefur þurft. Fyrir 10—20 árum voru hjúskaparmálar mjög sjaldgæfir og lítið um afbrigði frá lögákvæðnu fyrirkomulagi. Ef þurfa þótti að tryggja eigurnar, svo sem einkum fje konunnar, ef það stafaði frá erfð eða gjöf, — en um það var venjulega að ræða, — þá var það gert á þann hátt, að arfleifandi eða gefandi ákvað löghepting á það, venjulega

samfara innsetning þess í yfirfjárráðastofnunina en til þess þurfti þó staðfesting konungs samkvæmt tilskipun 21. maí 1845, 28. gr., ef um skylduafra var að ræða. Af lögheptingunni leiddi í sjálfu sjer ekki, að fjeð skyldi vera sjereign, en það gat arfleifandi eða gefandi hinsvegar ákveðið, og var álitid, að það ákvæði væri og skuldbindandi fyrir skyldu- arfa, ef konungleg staðfesting kom til eptir tilsk. 21. maí 1845, 28. gr.

Á síðari tímum eru hjúskaparmálar orðnir langtum algengari en áður, einkum síðan að staðfesting á þeim fæst ókeypis, og eru eigi að eins notaðir, þá er annaðhvort hjóna, einkum konan, á fje til muna, heldur og optsinnis, þótt hún leggi ekki annað til en innbú, og er þá um það ákveðið, að það skuli sjereign hennar, og því undanþegið lög- sókn af hendi bæði núverandi og síðari skuldbindtumanna bónda hennar.

Af því að hjúskaparmálar þannig hafa farið í vöxt og tíðkast óðum, hefur leitt, að fjármál hjóna eru eigi svo einföld og óbrotin, sem áður, og að margar spurningar koma fram, einkum um sjereignina, er annaðhvort verður alls eigi svarað eptir ákvæðum hinna fornu laga, eða að minsta kosti ekki á þann hátt, sem rjettast væri eptir eðli málsins. Í nánu sambandi við þessi mál um sjereign í hjónabandi og yfirráð yfir henni er þvínæst ákvæði það, er naumast verður lengur varið, að giptar konur sjeu ómyndugar. Eptir að ógiptnm konum hafa sett verið með lögum 29. des. 1857 nálega sömu myndugleikaskil- yrði sem karlmönnum, er eðlilegt, að mönnum veiti erfitt að fella sig við það ákvæði, að giptar konur sjeu alla æfi ómyndugar, einkum þar sem hægt er að sýna og sanna, að það tvent getur samrýmzt, að konau sje myndug í hjónabandinu og að bóndinn hafi nm- ráðin yfir fjelagsbúinu, en að svipta hann þeim algerlega væri ekki ráðlegt, en hinsvegar hugsandi, að þau megi að nokkru takmarka. Myndugleiki hefði í reyndinni þýðing fyrir konuna, bæði að því, er til yfirráða yfir sjereign hennar tekur — og ber þess þó að geta, að hægt er nú að fá staðfesting á hjúskaparmála, er veitir henni full ráð yfir sjereign hennar — og þvínæst að því leyti, að hún gæti þá skuldbundið sjálfa sig svo, að ganga mætti að fjárluta hennar úr fjelagsbúinu, er skipt yrði.

Það er því eðlilegt, að ákvæði hinna gildandi laga um fjármál hjóna þurfi bæði viðbóta og breytinga.

Þessum málum var þegar hreyft í Noregi 1871, en þá var þar enn hin sama skipun á og hjer í Danmörku. Nefnd var skipuð til að semja ný lög um málið; síðan var það rætt á lögfræðingafundum Norðurlanda 1873 og 1875, og síðara árið kom lagafrumvarp um það frá nefndinni og lagði stjórnin síðan hvað eptir annað frumvörp fyrir stórþingið, er voru mjög lík nefndarfrumvarpinn, og leiddi þetta um síðir til laga 29. júní 1888 um fjármál hjóna. Þar sem lagasetning og rjettarvenjur í þessum greinum höfðu allt til þessa verið samskonar í Noregi og í Danmörku, og ástandið að öðru leyti svipað í báðum lönd- um, lá það beint við fyrir okkur, að hafa einkar mikla hliðsjón af þessum lögum Norð- manna, enda álitum við, að aðalreglur þeirra laga muni og eiga við ástandið hjer.

Við gerum því ráð fyrir — eins og norsku lögin — að full sameign verði hjer eptir eins og hingað til aðalreglan í hjónabandi, en hins vegar verði vandalaust fyrir hjón að skipa fjármálum sínum á annan veg. Bæði höfum við skilið svo hlutverk það, er dóms- málaráðherrann fól okkur og því talið okkur takmörk sett að þessu leyti, og því næst er það okkar eigin sannfæring, að í öðru eins máli og þessu, er nálega tekur til allra og hvers eins, væri mjög óhyggilegt að hverfa frá því, sem þjóðin hefur vanizt um langan aldur á að skoða samkvæmast eðli hjónabandsins, og við efumst alls ekki um, að allur þorri þjóðar- innar muni — eins og raun varð á í Noregi — aðhyllast sameign í hjónabandi sem aðal- regluna, en heuni samfara bæfilegan aðgang til að vikja frá henni með hjúskaparmála. Við álitum og, að í allflestum hjónaböndum sje fullur fjelagsskapur eðlilegasta og hag-

kvæmasta fyrirkomulagið fyrir hjónin sjálf, og að öll viðskipti við aðra verði þá og óbrotnast, ljósust og að jafnaði hreinust. Það er að okkar skoðun ófug aðferð að einblína á þesskonar hjónabönd, sem við í stuttu máli viljum kalla ólags-hjúskap, þar sem bóndinn misbeittir stöðu sinni til að setja allt á höfuðið, og að gjöra þá skipun á um allan hjúskap, er æskileg kynni að vera til þess að vernda hag konunnar þegar slíkt ólag er á. Eðlilegast er að leggja til grundvallar hjúskap, þar sem þetta ólag á sjer ekki stað, sem vonandi er að telja megi undantekning, og þá mun fullur fjelagsskapnr eflaust vera það fyrirkomulag, er bæði er rjettlátast og hagkvæmast fyrir bæði hjónin, ekki sízt fyrir konuna. Í hjúskap, sem menn byrja með litlum efnum á báðar hliðar, þar sem því hagur hjónanna byggist á atvinnu bóndans, á ástundun hans og giptu — og svo er nm þorra hjónabanda hjá alþýðu manna og í miðstjettinni — væri sjereignarfyrirkomulag hættulegt og órjettlátt fyrir konuna, því í hjúskaparlok mundi þá jafnaðarlega fara svo, að bóndinn og erfingjar hans hreptu allt sem til væri, en konan stæði allslaus uppi. Því venjulega myndu eignar reynast afrakstur af atvinnu bóndans við landbúnað, sjóferðir, handiðnað eða verzlun, og þótt heimilisstjórn konnnar hafi verið hin gagnlegasta og sparsemi hennar og ráðdeild mjög að þakka, að fje hefur dregizt saman, mundi þó eigi verða hægt að láta hana fá nokkurn hlut í þessu, ef nm fullkomið sjereignarfyrirkomulag væri að ræða, er líka næði til þess, er aflast í hjúskapnum. Og þótt nú konan hafi lagt nokkuð fje til, þá er opt svo, að nauðsyn ber til að bóndinn fái ráð yfir því til þess að koma fótum undir þá atvinnu, er þau geti lifað af. Að eins þar sem konan leggur verulega mikið fje til að tiltölu, svo að það er nóg út af fyrir sig til viðurværis án tillits til atvinnu bóndans, eða þó í öllu falli samfara henni, getur verið ástæða til að tryggja framtíðina með því að halda því fyrir utan nmráð bóndans og gjöra það óháð því, hversu fer um starf hans eða atvinnu. En þessi hjónabönd eru sannarlega svo örfá að tiltölu við þau, er fyr var getið, að þeirra gætir naumast. Það fyrirkomulag, sem gæti átt við í þeim, væri ósanngjarnt að gera að reglu fyrir hin. Eðlilegast virðist vera að fela það hjónunnm sjálfum í þessum örfáu tilfellum eða foreldrum þeirra og fjárráðamönnum að tryggja fjeð með hjúskaparmála, löghepting eða á annan hátt, en laga hina almennu reglu optir þeim hjúskap, sem er algengastur. Að því er loks snertir þau hjónabönd, þar sem konan stundar sjálfstæða atvinnu við hlið manns síns, þá er að vísu svo, að það kemur nú optar fyrir en fyrrum, þó það og þekktist þá; en þau tilfelli eru óefað fá að tiltölu við þau hjónabönd, þar sem heimilisstjórnin ein er hlutverk konunnar. Það væri því ósanngjarnt þeirra vegna að fyrirskipa sjereign á því, er aflast í hjónabandi, sem almenna reglu fyrir öll hjónabönd; því að annars vegar mun atvinna konunnar jafnvel í þessum hjónaböndum optisinnis vera heldur lítil í samanburði við bóndans, og verður þá sjereign á atvinnuarði ekki hagkvæm fyrir hana, og hins vegar verður slíkt fyrirkomulag að minnsta kósti skaðlegt fyrir konuna í öllum þeim hjónaböndum, þar sem hún hefur enga sjerstaka atvinnu. Í þessu efni er víst ákvæðið í lögum 7. maí 1880, sem tekið er upp í frumvarp þetta, hið eðlilegasta og hagkvæmasta fyrirkomulag fyrir konuna. Það fjekk henni forráð fyrir atvinnuarði sínum, en gerði hann ekki að sjereign hennar, einmitt af því menn sáu, að ef atvinnuarður hennar ætti að vera sjereign, þá væri það eigi rjettlátt, ef sama væri eigi um atvinnuarð bóndans, en slíkt fyrirkomulag gæti eigi verið hagkvæmt fyrir hana.

Frumvarp þetta gerir því, eins og norsku lögin, ráð fyrir, að það sje aðalreglan, að hjón hafi allt í fjelagi, en að hægt sje að víkja frá þeirri reglu með hjúskaparmála. Hinar helztu breytingar á gildandi lögum, er farið er fram á, ern þessar:

að afnema ómyndugleik giptrar konu eins og norsku lögin gera, með því að láta hana í þessu njóta jafnrjettis við ógiptrar konnr; skerðir það að vísu eigi umráð bóndans

yfir fjelagsbúinu, en þýðing þess kemur fram í yfirráðum hennar yfir sjereign og þeim hluta fjelagsbúsins, er hún kann að fá við skipti á því,

að takmarka að nokkru leyti rjett bóndans til að ráða yfir fjelagsbúinu án samþykkis konunnar, að því leyti sem hægt er að gera þetta án þess að lama venjulegan atvinnurekstur,

að gera mönnum hægar fyrir að gera hjúskaparmála með því að afnema nauðsyn á staðfesting hans, er hann er gerður af hjónaefnum,

að setja nokkrar ákveðnar reglur um sjereign, þá er hún á sjer stað, svo að hægar verði að gera hjúskaparmála um þetta, þar sem þá er hægt að halda sjer til þess, er segir í lögnum, og óþarft að gera grein fyrir því í samningnum sjálfum,

að setja ákvæði um gjafir milli hjóna í hjúskapnum, og er ekki vanþörf á þeim, því að lög eru hjer alltvíræð og naumast svo hentug sem vera ætti, og loks

að gefa einkum konunni rjett á að fá fjelagsskapnum slitið og fjelagsbúinu skipt án þess að fram fari skilnaður að borði og sæng; fyrir þessu er hjer engin heimild í lögum og er þó mikil þörf á því til verndar konunni, enda er heimild fengin fyrir því eigi að eins í lögum Norðmanna frá 1888, heldur og í lögum margra annara landa.

#### 1. gr.

Ef ekki á að fara fram á, að hjúskaparmálar sjeu því að eins gildir, að þeir sjeu gerðir í viðurvist notarfusar — sem algengt er í öðrum löndum, en virðist vera allt of ströng og óþjál krafa eptir því sem menn hafa vanizt hjer — virðist ekki ástæða til að heimta meira en að hann sje gerður skriflegur og undirritaður af báðum hjónnum eða hjónaefnum, og um undirskript getur þá, ef þörf er á, d. l. 5—1—7 komið að haldi. En þessar formkröfur fyrir gildi hjúskaparmála virðist hins vegar ástæða til að heimta, því að hann verður ekki skoðaður rjett eins og hver almennur samningur, og ber því að vera sjerstök trygging fyrir fyrirhuguðu ráði og ákveðnum vilja þeirra, er hann gera, og til þess er hentugt að hann sje skriflegur og undirritaður af þeim. Að öðru leyti er ekki, að því er til sannana kemur, ástæða til að gera meiri kröfur en ella þykir nægja. Ef færa þarf sönnur á hjúskaparmála, verður að gera það samkvæmt þeim ákvæðum, er almennt gilda um skjalasannanir; að krefjast vitundarvotta sem skilyrði fyrir að hann verði talinn gildur, virðist engin ástæða til, og ef það ætti að eins að gera til þess að hafa sönnun fyrir honum, þá verður eigi sjeð, hvers vegna eigi mætti nota hverja aðra sönnun, er fengizt gæti. Það virðist því rjettast að láta menn sjálfráða um, hvort þeir vilji hafa þessa sönnunar-trygging, sem reyndar er mjög ófullkomin, eða ekki. Að við teljum þá trygging mjög litla, kemur til af því, að opt verður eigi þörf á neinni sönnun um hjúskaparmála fyr en eptir mörg ár, er annað hjóna fellnr frá, og þá getur vel komið fyrir, að eigi sje lengur hægt að leiða vitundarvottana. Hins vegar getur ekki verið umtalsmál að skoða hjúskaparmála sannadan með árituðum nöfnum tveggja vitundarvotta einum, ef eigi er hægt að leiða þá og eiðfesta. Það virðist því rjett, að lögin fari ekki fram á neitt annað en að hjúskaparmálinn sje skrifaður og undirritaður af hjónnum eða hjónaefnunum, en láti þau sjálfráð um, hvað annað skuli gera til þess að hafa sönnur á reiðum höndum, ef til kemur.

#### 2. gr.

Það, sem segir í þessari grein, er ekki nema samkvæmt eðli málsins; það stendur ekki í neinu gildandi lagaboði, en má þó ef til vill þegar telja lögleitt. Það virðist auð-

sætt, að fjárráðamaður konu innan 18 ára aldurs hafi eigi vald til að gera hjúskaparmála fyrir hana, nema hún sje því samþykkt; hjer er það því tekið fram með þerum orðum.

### 3. gr.

Það verður að gera glöggan greinarmun á því, er útheimtist til þess að hjúskaparmáli, er gjörður er samkvæmt 1. og 2. gr., sje gildur og skuldbindandi fyrir hjónin sjálf og erfingja þeirra, og því, er útheimtist til þess að hann sje og skuldbindandi fyrir aðra menn. Um fyrri skilyrðin ræðir í þessari grein, um hin síðari í 5., 6., 8. og 9. gr.

Að því er snertir skuldbinding hans fyrir hjónin sjálf og erfingja, þá er hjer farið fram á þá verulegu breyting á gildandi lögum, að staðfesting skuli aldrei eiga sjer stað á hjúskaparmálum, er gerðir eru og þinglesnir á undan hjónabandinu. Eins og hennar er eigi krafizt, er svo á stendur, hjónanna eða erfingja þeirra vegna, eins er hennar heldur eigi krafizt vegna annara út í frá, en hagsmunna þeirra er gætt með þinglýsingum og áritun á skjöl, þegar því er að gegna, smbr. 5., 6., 8. og 9. gr.

Hins vegar þykir rjett að krefjast staðfestingar á hjúskaparmála, er gerður er í hjúskapnum. Þegar hann er byrjaður, fær annað hjónanna eptir algengri manulegri reynslu hæglega það vald og yfirráð yfir hinu, að það getur fengið það til svo að segja hvers sem vera skal, og þessum áhrifum mætti hæglega misbeita, ef engin væri trygging gegn því, til hins mesta ógagns fyrir hinn veikari málsaðilann. Auðvitað verður það venjulega bóndinn, er í fjármálum fær slíkt vald yfir konunni, en hið gagnstæða getur þó átt sjer stað, þótt sjaldnar sje, að konan fái einsömul eða með stoð ættingja slíkt vald yfir manni sínum. Vissasta ráðið til að koma í veg fyrir þær misfellur væri að banna hvers konar breytingar í fjármálaskipun hjóna eptir að hjúskapur þeirra er byrjaður, eins og til dæmis á sjer stað að nokkru leyti í sænskum og frönskum lögum; en svo langt virðist eigi ráðlegt að fara. Það færi fyrst og fremst mjög í bága við þá heimild, sem vjer höfum hingað til haft til að gera og fá staðfesta hjúskaparmála eptir stofnun hjónabandsins, og sem verið hefur því nær takmarkalaus; en því næst verður því eigi neitað, að svo getur staðið á, að það sje báðum hjónum til sannarlegs hagsmunar og einkum alveg nauðsynlegt til löglegrar verndar konunni, að gerðar sje breytingar á þeirri fjármálaskipun, er hjónin höfðu frá upphafi búskapar síns, hvort sem það var hið venjulega fyrirkomulag eða önnur skipun samkvæmt hjúskaparmála. Sjálfsgagt er, að gæta verður hagsmunna annara svo sem nauðsyn krefur og rjettlátt er, svo að þeir bíði eigi tjón af slíkum breytingum; en vegna hjónanna sjálfra verður að vera hægt að gera slíkar breytingar í hjúskap þeirra, að eins verður að fá trygging gegn því, að þeirri heimild verði misbeitt. En hversn má þá trygging fá? Eptir því sem til hagar hjá oss verður hún vart fengin á annan hátt eu fyrir milligöngu yfirvalds. Það eitt mundi allsendis ónóg trygging að skipa konnni fjárráðamann og láta breytinguna vera komna undir samþykkt hans. Í reyndinni mundi sá fjárráðamaður verða valinn eptir uppástungu konunnar, og sje ráð fyrir því að gera, að hún sje háð áhrifum bónda síns, þá má auðvitað eins búast við, að hún sje það í þessu máli, og fær hann þá hæglega þann fjárráðamann fyrir hana, er honum verður auðsveipur; en auk þessa yrði engin trygging fengin með þessari aðferð fyrir því, að hagsmunna bóndans verði gætt, og er þó eigi fyrir það að taka, að á henni geti orðið þörf á stundum. Áreiðanlegan og óhlutdrægan dóm á málsatriðum mun eigi hægt að fá nema hjá yfirvaldi, er óháð er alveg málsaðilum og ættingjum, hvað sem á milli ber. Eu um það, hvaða yfirvald skuli til þess nota, þá gæti svo virzt í fyrsta augnabragði, að valdsmaður hvers staðar eða skiptaráðandi væri bezt til þess fallinn, þar sem þeir þekktu bezt eða ættu hægast með að kynna sjer hag og kringumstæður máls-

aðila. En móti þessu má það hafa, að þá gætu myndast mjög misjafnar rjettarvenjur í hinum ýmsu lögsagnarumdæmum landsins. Einn valdsmaður eða skiptaráðandi yrði strangur og ófús á að samþykkja breytingar, annar hið gagnstæða, og þá færi hæglega svo, er síður skyldi, að það yrði komið undir bústað hjóna, hvort þeim tækist að gera breyting á skipun fjármála sinna í hjúskap sínum. Það mun því rjettast að fela þetta vald yfirstjórn landsins, þ. e. a. s. dómsmálastjórninni, því með því móti fengist trygging fyrir, að samkynja reglum yrði fylgt alstaðar, og með þeirri skipun mætti engu að síður hafa not af þekking óæðri yfirvalda á hag og kringumstæðum málsaðila með því að leita álits þeirra um hvert einstakt mál. Með þessum fyrirkomlagi mælir það og, að þá verður hinu forna og kunna formi haldið, þ. e. a. s. staðfesting hjúskaparmála, og er það í sjálfu sjer ávinningur og þess gætandi, að staðfestingin fæst ókeypis.

Þau hin sömu rök, sem mæla með því yfir höfuð, að fengin sje trygging hjá yfirvaldi gegn vanbrúkun, leiða og til þess, að þá trygging ber ávallt að hafa, þá er gera á breyting í hjúskapnum á því fjármálafyrirkomulagi hjóna, er þau höfðu er þau komu saman, hvort sem það var venjulegur fjelagsskapur eða önnur skipun samkvæmt hjúskaparmála. Það er auðsætt, að í hjúskapnum getur hinn minni máttar, sem venjulega er konan, eins vel orðið fyrir tjóni eða halla á þann hátt, að fjelagsskap, er á var frá byrjun, er slitið með hjúskaparmála bónda hennar í vil, eins og með því móti, að hjúskaparmála, er á var kominn með þeim fyrir hjúskapinn, er breytt eða hann af tekinn, með því að svo getur staðið á, þegar það er gert, að hún bíði eins vel halla af þeirri ráðstöfun, og því er það tekið fram í 1. gr., að slíka ráðstöfun verði að gera með hjúskaparmála og því á þann hátt, er löginn mæla fyrir um þá. Það virðist því alls engin ástæða vera til að fara að eins og gert er í 5. gr. norsku laganna, að láta kröfuna um samþykki yfirvalds að eins ná til þess, er gera á viðbót við eða breyting á eða fella úr gildi hjúskaparmála, er gerður er á undan hjónabandinu, heldur leiðir það af rjetttri hugsun, að krefjast verður samþykkis yfirvalds á hverri breyting, er gerð verður eptir stofnun hjónabandsins í fjármálaskipun hjónanna á milli, breytingar, sem venjulega ber að gera með hjúskaparmála, og í stjórnarfrumvarpinu til greindra laga var og farið fram á þetta. Heldur eigi virðist nein ástæða til, eins og 8. gr. norsku laganna gerir, að fara öðru vísi að með þá hjúskaparmála í hjúskap, þar er hjónin koma sjer saman um, að það skuli sjereign hvors, er það síðar eignast að erfð eða gjöf. Af slíkum samning getur og leitt, að hallað verði á annars hvors hluta. Til að sýna þetta þarf ekki nema að nefna það dæmi, að bóndinu fær konu sína til að gera slíkan samning þá, er hann getur sjeð fyrir, að hann muni brátt eiga mikinn arf í vændum, en hefur óptsinnis áður látið renna inn í fjelagsbúið og þannig að nokkru leyti til sjálfs sín fje, er henni hefur hlotnast að erfð.

#### 4. gr.

Þessi grein hefur það aðalákvæði, sem er fylgt nú, að hjónin geti skipað fjármálum sínum eins og þeim sýnist með hjúskaparmála; af þessu leiðir þá og, að þau geti venjulega ákveðið það með fullu gildi fyrir sig og erfingja, að það eður það skuli vera sönnun fyrir, hvað hvort hefur lagt til eða aflað sjer, en auðvitað er, að slíkt ákvæði getur ekki haft gildi fyrir aðra, ef ekki annars er full sönnun í því eptir almennum lögum. Fyrir því, er ákveða megi í hjúskaparmála, er þeim þvínæst að eins sett hin almennu takmörk fyrir öllu samningafrelsi, sjá d. l. 5—1—2, og hin sjerstöku, er leiða af því, að hann verður að vera gerður eptir lögum þessum, og má því eigi hafa neitt það, er í bága við þau komi, enda þótt leyft sje í venjulegum samningum, sjá t. d. 15. gr., en getur hins

vegar haft ákvæði um hvað eina, er þau leyfa, enda þótt ólöglegt væri að setja í aðra samninga, sjá t. d. 2. kafla 20. greinar. Auðvitað eru þau þvínæst takmörkuð í fjármála-skipuninni af nauðsyn þeirri á staðfesting hjúskaparmála, er talað hefur verið um í næstu grein hjer á undan. Það verður eigi til fulls greint í lögum, hverjum reglum fylgja skuli um staðfesting eða synjun á henni. Einkum mun verða á það litið, að annað hjóna verði eigi fyrir vanmáttar sakir eða vankunnandi fyrir ósanngjarnri meðferð eða halla í hjúskaparmálanum, og mun þá, eins og áður er sagt, einkum verða litið á hag konunnar, en bóndans síður, þótt það og geti hent. Sjaldan mun þykja ástæða til að synja um staðfesting vegna manna út í frá, svo sem skuldheimtumanna, því hagsmuna þeirra virðist nægilega gætt í 5., 8. og 9. gr. laganna. En eigi ber þó með öllu að vera loku fyrir það skotið, að synjað verði staðfestingar þeirra vegna, t. d. þá er það er angljóst staðfestingarvaldinu af því er fram er komið í málinu, að hjúskaparmáli sá, er ræðir um staðfesting á, inniheldur ráðstafanir, er fara út fyrir þau takmörk, er sett eru í 5. gr.

Ennfremur er í þessari grein bannað að hafa í hjúskaparmála nokkur ákvæði, sem eru þess eðlis og svo víðtæk, að þau mundu ofurselja rjettindi annars hjóna hinu. Svo er um það ákvæði, að allar eigur annars hjóna skuli sjereign hins eða í þess eins umráðum, og því næst það ákvæði, að hið sama skuli vera um afrakstur af sjálfstæðri atvinnu annars hjóna. Með því að banna hið síðara ákvæðið, er loku fyrir það skotið, að konan geti afsalað sjer umráðum þeim, er lög 7. maí 1880 veita henni yfir því, er hún ávinnur sjer með sjálfstæðri iðn sinni, er óháð er eigum manns hennar og fjelagsbúinu. Af ákvæðinu nm, að hjúskaparmáli megi eigi fá öðru hjóna öll umráð yfir öllum eigum hins, virðist leiða, að konan geti eigi, svo að gilt sje, fengið manni sínum óapturkallanlegt og ótakmarkað umboð til þess að ráða yfir eigum sínum, enda mætti að öðrum kosti gera svo að segja öll fyrirmæli laganna, eigum konunnar til tryggingar, einskis nýt.

#### 5. gr.

Eptir að búið er í undanfarandi greinum að ræða um það, er útheimtist til að hjúskaparmáli geti haft gildi fyrir hjónin sjálf og erfingja þeirra, skal nú í þessum og næstu greinum rætt um skilyrðin fyrir því, að slíkur samningur sje og skuldbindandi fyrir menn út í frá, og er þá átt bæði við þá menn, er gera samninga við annaðhvort hjóna, venjulega bóndann, um þá muni, er í hjúskaparmála eru eignaðir hinu, og við skuldheimtumenn hjónanna, ef hjúskaparmáli fer fram á að varna þeim muna, er þeir annars kostar gætu tekið til lúkningar skuldum sínum.

Í fyrra kafla 5. greinar er tiltekið, frá hvaða tíma telja skal gildi hjúskaparmála gegn mönnum út í frá. Sje hann gerður fyrir hjónabandið, má útvega honum gildi gagnvart þeim frá stofnun hjónabandsins með því að þinglýsa honum áður. Sje hjúskaparmálum þinglýst síðar, fá þeir fyrst gildi gagnvart þeim, þá er þeim er þinglýst, hvort sem þeir eru gerðir fyrir stofnun hjónabandsins eða eptir. Það þarf ekki að leiða frekari rök að þessum reglum, þær eru samkvæmar gildandi lögum og eru bein afleiðing af tilgangi þinglýsinga.

Í síðari kafla 5. gr. er því svarað, hvað sagt sje með, að hjúskaparmáli hafi gildi gagnvart mönnum út í frá.

Það mun bezt að tala fyrst um það, er hjúskaparmáli er gerður eptir stofnun hjónabandsins, en sama verður að öðrn leyti að segja um það, er hanu að vísu er saminn áður, en hann fyrst þinglesinn eptir það. Sá er þá hjer hinn ríkjandi lagaskilningur, er kveðið er að í staðfestingarorðunum, að hjúskaparmálinn fái fyrst frá þinglýsingardegi gildi gagnvart mönnum út í frá. Þeir geta þá til þessa dags öðlzt rjettindi yfir þeim munum, er í hjúskaparmálanum eru gerð ákvæði um, með því að semja við það hjóna, er rjettur

var samningsaðili, áður en hann var gerður, og skuldum, er eldri eru en þinglýsingin, geta menn þá þrátt fyrir hjúskaparmálann gengið eptir í þeim munum, er það hjóna, er skuld er að, hefur ráðstafað til annara. Þessar reglur má þó óhætt segja að veiti mönnum út í frá, einkum skuldheimtumönnum, meiri vernd, en þeir eiga að rjettu skilið, og að þær hamli með því fjármálaskipun í hjúskap eða geri að minnsta kosti slíkar ráðstafanir allt af ótryggilegar. Við höfum því álitid, að við ættum að halda hjer nokkuð aðra leið, en hingað til, og færast nokkru nær því fyrirkomulagi, er Norðmenn hafa í lögum sínum frá 1888.

Við gerum ráð fyrir, að ekki sje ástæða til að líta á þinglýsing sem formskilyrði fyrir gildi hjúskaparmála, heldur sje þýðing hennar hjer hin sama og annarsstaðar í lögum vorum, einkum opnu brjefi 10. apríl 1841, sá, að leiða hjúskaparmálann í ljós fyrir menn út í frá, svo að þeir geti ekki lengur borið fyrir sig ókunnugleika um hann, og við setjum því fram svofelldar reglur:

Menn geta þrátt fyrir hjúskaparmála öðlast með samningum rjettindi yfir þeim munum, er ákvæði eru um í honum, þangað til honum hefur verið þinglýst, nema þeim sje á annan hátt kunnugt um hann; því að sú vitneskja, sem talin er fengin með þinglýsing hans, getur ekki haft meiri áhrif en áreiðanlega fengin vitneskja. Það má vitaskuld ekki gera ráð fyrir því, að menn út í frá þekki hjúskaparmála, áðr honum hefur verið þinglýst, og það verður því eigi þeirra skylda að sanna ókunnugleika sinn, heldur hinna að sanna hið gagnstæða, ef þeir ganga í gegn. Menn geta víst fljótt orðið ásáttir um þetta.

Vandameira er að ákveða um stöðu skuldheimtumanna, er telja til skulda, er eldri eru en þinglýsing hjúskaparmálans. Ef skuld er yngri, hefur hann fullt gildi gagnvart skuldareiganda; það er samkvæmt gildandi lögum og þeirri reglu munu engir mótmæla og mun þó ekki vandalaust ætíð að framfylgja henni. Sjeu skuldir eldri, en þær stafa frá viðskiptum, þá er viðskiptamenn höfðu vitneskju um hjúskaparmálann, þá mun óhætt að setja menn þá í sama flokk og hina, er til skulda telja, er yngri eru en þinglýsing hans. En þá er um eldri skuldir er að ræða, og um þá skuldheimtumenn, er eigi er hægt að sanna á, að kunnugt væri um hjúskaparmálann, og ræðir hjer bæði um þær skuldir, er stafa frá viðskiptum, og um aðrar skuldir, svo sem skaðabótakröfur,— þótt eigi komi þá auðvitað til greina, hvort skuldareiganda væri kunnugt um hjúskaparmálann eða eigi, — þá álitum við að segja megi með rökum á þessa leið: þótt það hjóna, er skuldar þessum mönnum, láti með hjúskaparmála meiri eða minni hluta eigna sinna verða sjereign hins, er þeim þó eigi misboðið með slíkri ráðstöfun, ef það enn á nóg fyrir öllum skuldum sínum. Það verður þá eigi sagt, að skuldunautur hafi gert neitt, er skaði þá. Að vísu getur hann síðar orðið gjaldþrota og skuldheimtumenn hans beðið tjón af því, en hjúskaparmálinn getur þá eigi kallazt *orsök* til þess tjóns, heldur er það afleiðing af síðari ráðstöfunum hans og því ekki annað en það, sem skuldheimtumenn ávallt geta átt á hættu, er enga trygging hafa fyrir skuldum sínum. Af því sem nú var sagt leiðir, að skuldheimtumenn þeir, sem hjer ræðir nm, eiga ekkert tilkall til þeirra muna, er það hjóna, er skuldar þeim, hefur látið hitt fá til sjereignar með hjúskaparmála, hafi það aðeins haldið svo miklu eptir, að nægði fyrir öllum skuldum, en eiga að öðrum kosti rjett á að ganga eptir skuldum sínum hjá hinu hjóna í fjármunum þeim, er það hefur fengið til sjereignar með hjúskaparmálanum, hafi þeir áður leitað borgunar hjá skuldunaut sínum, en eigi fengið. Hversu þetta fyrirkomulag farnast, og hvort hættulegt sje fyrir skuldheimtumennina, fer eptir því, á hverjum sönnuarskyldan er látin hvíla. Sje hún lögð á skuldheimtumennina og þeim því gert að skyldu að sanna það, að skuldunautur hafi gert sig gjaldþrota með ráðstöfunum sínum í hjúskap-



armálanum, þá yrði slíkt fyrirkomulag reyndar mjög hættulegt fyrir lánstraust manna á meðal, því að það myndi skuldheimtumönnunum venjulega alls eigi vera hægt að sanna, einkum þegar langt er liðið frá því hjúskaparmálinn var gerður, og það verður opt fyrst þá, að spurningin kemur fram. Og því má eigi gleyma, að langtum hættar er við vanbrúkun og svikum fyrir skuldheimtumenn af ráðstöfunum hjóna á millum, en af gjöfum og afhendingum til annara; því að meðan hjónin lifa saman, er bóndinn eigi, eins og þegar mennir eru seldir öðrum, útilokaður frá að hafa not af þeim, er hann fær konu sinni, heldur nýtur hann þeirra með henni. Það getur því vel hugsast, að einn eða annar atvinnurekandi, er berst mikið á og því getur opt haft mikil peningarád, enda þótt hann, ef öllu er á botninn hvolft, reynist gjaldþrota, geri svo mikið af eigum sínum sem unt að sjereign konu sinnar, til þess að tryggja sjer þægilegt og áhyggjulaust viðurværi þegar óaldan skellur á, og skuldheimtumenn hans verða að láta sjer nægja með lítið eða alls ekkert og fara sumir hverjir enda á höfuðið fyrir bragðið. Það er því með öllu nauðsynlegt, að á því hjóna, er með hjúskaparmála ljet eigur sínar verða sjereign hins, hvíli sönnunarskyldan fyrir því, að það gerði sig eigi með þeirri ráðstöfun gjaldþrota. Að vísu getur opt orðið örðugt fyrir það að leiða rök að þessu, en það á þó hægar með það en skuldheimtumennirnir, og að minnsta kosti getur það um leið og það gerir hjúskaparmálann, búið svo nm, að hagur þess verði þá sjeður, og þegar enginn efi getur í raun og veru leikið á um gjaldþol þess, mun naumast heldur verða neinn vandi á að leiða nægileg rök að því.

Í lögum Norðmanna frá 1888 er í 6. gr. mælt svo fyrir, að þegar svo er ástatt, sem hjer ræðir um, skuli gera skrá (Opgave), undirskrifaða og vottaða af tveim áreiðanlegum mönnum, er sýni haginn svo vel, að sjá megi, að fyrirhugaðar ráðstafanir í hjúskaparmála geri þann eigi gjaldþrota, er í hlut á. Í hinu upprunalega stjórnarfrnmvarpi, er fór fram á, að staðfesta þyrfti alla hjúskaparmála, er gerðir væri í hjúskap, var ekki ætlazt til annars með skrá þessari, en að hún væri til leiðbeiningar fyrir staðfestingarvaldið, og er þartil aðeins að segja, að ákvæðið um hana virðist þá óþarft, þar sem staðfestingarvaldið hlýtur að hafa vald til að krefjast þeirra skýrslna, er það telur þörf á, en hins vegar ástæðulaust að leggja fyrir það, að heimta ætíð slíka skrá, er auk þess alls eigi er sagt að sje nein áreiðanleg sönnun. En eins og ákvæðinu nm þessa skrá er komið fyrir í lögnum frá 1888, 6. gr., smbr. 7. gr., er það mjög óljóst, hvaða verksvið henni er ætlað; telst svo til, að hún sje eiginlega til einskis gagns, en geti hins vegar valdið töluverðum umsvifum, sjá H. Scheel: Um fjármál hjóna, bls. 204. Í þessu atriði er því eigi álitíð rjett að fara eptir hinum norsku lögum, heldur bezt að láta sjer nægja með hin áður töldu ákvæði um sönnunarskylduna, er sje í sjálfu sjer næg trygging fyrir skuldheimtumennina, og svo sje hjónunum í sjálfsvald sett, hvort þau vilji til þess að geta fært sönnur á fjárhag sinn, gera slíka skrá yfir eignir og skuldir, og fá menn til að bera um hana, er síðar megi leiða sem vitni, ef á því reynist þörf.

Það verður sjálfsagt að gera eina undantekning frá hinni áður umtöluðu reglu, en hún er það fremur í orði kveðnu en í raun og veru, þegar sem sje hjúskaparmálinn hvorki inniheldur neina ráðstöfun á því fje, er þegar er fyrir hendi, nje fer fram á að láta það fara úr eign annars hjóna til hins, heldur er að eins um framtíðarafa, það er að segja um fje, er síðar kann að aflast, en engin heimting er á. Það verður eigi sagt, að annað hjóna eður hitt reyni á gjaldþol sitt með slíkum hjúskaparmála; þá er hann er gerður, er það með öllu óvíst, hvaða áhrif hann fái á gjaldþol þeirra, og fer það eptir því, hvernig fjárhagurinn verður, þá er fjeð aflast, sem eptir atvikum getur orðið mörgum árum síðar. Hjer má því segja líkt og áður, að ef skuldheimtumenn fá eigi fylla borgun, þá er það ekki hjúskaparmálanum að kenna heldur breytingum þeim, sem orðnar eru á

fjárhag skuldunauts. Hin merkustu dæmi uppá slíkan framtíðaraffla til sjereignar eru erfðir og gjafir. Að skuldheimtumenn megi ekkert tilkall gera til „arfvonar“, er auk þess í fullu samkvæmi við ákvæði laga vorra um, að arfvon megi ekki selja, veðsetja nje fjárnámi taka; og það, sem ákveðið er um arf, er í vændum er, en eigi þegar fallinn, virðist og eðlilega eiga að gilda um gjafir, er kunna til að falla, en ekkert loforð er enn fyrir. Það er auðvitað, að slíkir hjúskaparmálar og þeir, er hjer ræðir um, verða eins og aðrir, er í hjúskap eru gerðir, að vera staðfestir til þess að geta haft gildi, smbr. 3. gr. frumvarpsins; og í þessu er þó falin nokkur trygging gegn augljósustu vanbrúkunum slíkra samninga eigi aðeins fyrir hitt hjóna, heldur og fyrir skuldheimtumennina; en slík vaubrúkun getur, að því er þá snertir, víst ekki átt sjer stað, nema þá er búast má við arfi eða gjöf þá og þegar, svo sem ef arfleifandi liggur fyrir dauðanum.

Þegar afleiðingar fyrir menn út í frá af hjúskaparmála, er þinglesinn er eptir stofnun hjónabandsins, ern látnar vera þær, er nú hefur sagt verið, verður og eðlilegt að heimfæra ákvæðin nm það upp á hjúskaparmála, er gerður er og þinglesinn fyrir þann tíma. Að því er snertir samninga við þá um muni, er ákvæði er um í hjúskaparmálanum, þá eru þeir gildir, ef þeim hefur verið ókunnugt um hjúskaparmálanum og hefur eigi verið gert aðvart með þinglýsing hans um, að hann væri til fyrirstöðu; það má enda gera samningana eptir að þinglýsing hefur fram farið eða eptir að mönnum var orðið kunnugt um hjúskaparmálanum, en þá með því móti, að þeir missa gildi sitt, ef hjónabandið stofnast á eptir; það leysir þá upp. Að því er skuldheimtumenn snertir, þá munn það vera lög nú, að ef ekki hefur sett verið neitt skilyrði þeim til verndar, þá er hjúskaparmálinn var staðfestur — en slíkt getur eptir lögum þessum eigi komið til greina, þar sem hjúskaparmálar, er gerðir eru fyrir stofnun hjónabandsins, verða alls eigi staðfestir — þá geti þeir eigi gengið eptir skuldum sínum í eigum þeim, er skuldunatur þeirra hefur látið hitt hjóna fá til eignar með hjúskaparmálanum, nema þeim takist að koma við ógildingarreglum gjaldprotalaganna. En eins og hin gildandi lög veita skuldheimtumönnum, eins og áður er sagt, allt of mikla vernd gagnvart hjúskaparmálam, er þinglýst er eptir stofnun hjónabands, eins er þetta hins vegar allt of lítil vernd fyrir þá gagnvart þeim hjúskaparmálam, er þinglýst er á undan því. Engin ástæða virðist vera til þess að gera þenna mun á skuldheimtumönnum, er telja til skulda, er eldri eru þinglýsing hjúskaparmálans. Það er líka, þegar hjúskaparmálinn er gerður fyrir hjónabandið, vel hugsandi, að skuldheimtumenn verði fyrir svikum af ráðstöfunum hjúskaparmálans af hálfu þess hjóna, er skuldar þeim, því ekki síður á hjer við, að afhendingin útilokar ekki afhendanda frá að njóta þess er afhent er, með hinu hjóna, er við tók. Það er í báðum tilfellum sama ratio legis til að krefjast þess, að afhendandi verði eins eptir afhendinguna fær um að standa í skilum, og eigi sá, er til skuldar telur, er eldri er þinglýsing, að öðrum kosti rjett á að ganga eptir skuld sinni í því, er afhent var hinu hjóna, hafi honum ekki tekizt að fá borgun hjá afhendanda; og þetta ber svo að vera ekki að eins þá er hún afhendanda er tekið til gjaldprotaskipta, enda leiðir það og þegar venjulega af gildandi lögum, smbr. d. l. 5—14—46, 2. lið, og 28. gr. gjaldprotalaganna, heldur og þegar skuldheimtumenn höfðu einkamál, og ógildingarreglurnar því eigi koma til greina. Euda þótt þeir gætu komið því til leiðar, að hún afhendanda yrði tekið til gjaldprotaskipta — en það mundi opt reynast erfitt, ef eigi ómögulegt — þá er engin ástæða til að neyða þá til þess að fara þessa erfiðu leið til að ná rjetti sínum. Af því, er nú er sagt, er 2. kafli 5. greinar orðaður svo, eins og sjá má, að hann á við rjett manna bæði gagnvart hjúskaparmálam, er þinglýst er fyrir stofnun hjónabandsins, og gagnvart þeim, er síðar er þinglýst.

6. gr.

Þinglýsingar hjúskaparmála virðast eiga fara fram á varnarþingi bónda, og engin ástæða til að gera undantekning, eins og er í 3. gr. hinna norsku laga, þá er hjónin flytja ekki strax saman. Ank þess sem slíkt er mjög sjaldgæft, verður þess að gæta, að það hefur engin ábrif á fjármál þeirra sín á milli, þótt þau búi ekki saman. Umráð bóndans yfir fjelagsbúinu eru hin sömn, og rjettur hans til að skuldbinda það ekki háður sambúð þeirra. Það er því eðlilegt, að það sje þar sem bóndinn á varnarþing að leitað sje upplýsinga um, hvort brugðið hafi verið með hjúskaparmála frá reglum þeim, er gilda um hinn almenna fjelagsskap hjóna, þar sem það er í yfirráðum hans yfir búinu að gerðar verða í honum fleiri eða færri takmarkanir. Að eins þegar svo ber til, að bóndinn flytur ekki þegar þangað, er hjónin ætla sjer að setjast að, svo sem fyrir það, að þau fara í ferðalag eða geta enn þá eigi flutzt til síns nýja heimilis, er ástæða til að mæla fyrir, að þinglýsing skuli líka fram fara þar, er hann til þessa hefur átt varnarþing, því að næst liggur að leita upplýsinga þar, meðan hann er enn eigi í raun og veru fluttur á annan stað.

7. gr.

Þótt okkur sje ekki ókunnugt nm hina ýmsu ókosti, er á eru því fyrirkomulagi, að nota þinglýsingar til að gera almennungi eitthvað kunnugt, álltum við þó rjettast að hafa þá birtingaraðferð fyrir hjúskaparmála meðan hún enn er hin almenna birtingaraðferð að lögum. Það er ekki meira að henni að finna þar en annars staðar, þar sem eigi er um fasteignarrjettindi að ræða, t. d. við veðsetning á lausafje og úrskurði um að svipta menn fjárforráðum. Það hefur og ætíð sína kosti að halda þeirri birtingaraðferð, er menn hafa vanizt, og er líka óhentugt og villandi fyrir almennung að hafa mismunandi birtingaraðferðir þar sem ástæðnlaust er að gera mismun. Ef þinglýsingar skyldu einhvern tíma verða afteknar og í þeirra stað sett önnur birtingaraðferð, t. d. bókunaraðferðin, þá væri rjett að breyta eins um eptir söngum fyrir hjúskaparmála, en fyr ekki. Frumvarpið fer því fram á, að það sje, eins og áður, þinglýsing hjúskaparmálans, er ráði gildi hans gagnvart mönnum út í frá. En jafnframt þessu stingum við í grein þessari upp á því nýmæli, er við teljum nyttsamlegt, að í hvert sinn er hjúskaparmála er þinglýst, sknli dómritari senda nm það skýrslu til þeirrar skrifstofu, er dómismálaráðaneytið tiltekur í Kaupmanuahöfn; skuli í skýrslunni að eins tilgreina nöfn hjónanna eða hjónaefnanna, þinglýsingardag og svo auðvitað lögsagnarumdæmið. Á svo eptir skýrslum þessnm að halda skrá á skrifstofunni yfir alla hjúskaparmála í landinu, er þinglýst hefur verið. Skráin skal að eins greina nöfn málsaðila og heimili, þinglýsingardag og lögsagnarumdæmi, og teljnm við þá eigi ógjörlegt að halda slíka skrá, að minnsta kosti ef ankið er nokkuð aðstoðarfje til hlutaðeigandi skrifstofu; en hins vegar yrði ógjörningur að skrá allt innihald samninganna. Tilgangurinn með þessu er sá, að ef maður getur sagt nokkurn veginn rjett til nm, hvenær hjón hafi giptzt, þá sje á einum stað hægt að fá upplýsing um, hvort þau hafi gert hjúskaparmála, og ef svo er, hvar þá megi fá vitneskju nm innihald hans. Menn verða svo að snúa sjer til hlutaðeigandi lögsagnarumdæmis og nefna þinglýsingardaginn og fá svo útskript úr veðmálalabókinni, þar sem hjúskaparmálinn, sje hann þinglesinn, hlýtur að vera innfærður, nema menn vilji reiða sig á, hvað hjónin segja sjálf um fjármálaskipun sína, eða þeir geri það að skilyrði fyrir að hafa viðskipti við þau, að þau sýni þeim samninginn, sem þeir vita þá, að til er. Þetta fyrirkomulag mnn einkum reynast hentugt, þegar hjónin hafa opt skipt um bústað og verið í ýmsum lögsagnarumdæmum, og mun gera það óþarft að krefjast þess, sem annars gæti komið til mála, að þinglýst sje hjú-

skaparmála hvert sinn sem hjón skipta um varnarþing, eins og skipað er fyrir í tilsk. 28. júlí 1841, en sem mundi reynast hættulegt fyrir hagsmuni konunnar, þar sem hún mundi eiga erfitt með að sjá um, að slíkt yrði gert, og gæti því sviptzt þeim hagnaði, er hjúskaparmállinn heimilar henni, fyrir gleymsku manns hennar eður máske fyrir það, að hann hefur viljandi látið fyrir farast að þinglýsa samningnum að nýju.

Þess þarf naumast að geta, að gildi hjúskaparmálans gagnvart öðrum er þó að eins komið undir þinglýsingunni, og að það fyrirkomulag, er hjer er nefnt, miðar að eins til þess að gera mönnum hægra fyrir að fá vitneskju um hjúskaparmálann, og má margt tilnefna líkt þessu í öðrum lögum vorum, svo sem opið br. 10. apríl 1841, 1. gr., og hina ýmsu birtingarmáta á lögum og tilskipnum, er áður áttu sjer stað jafnframt þinglýsingunni, er var sú birtingaraðferð, er skuldbindandi var fyrir alla.

### 8. gr.

Til þess að hjúskaparmáli geti haft ábrif á samninga um fasteignir, verður að þinglýsa honum á varnarþingi eignarinnar og taka hann upp í dálk hennar í veðmála-registrinu. Það leiðir af þinglýsingarreglum vorum um fasteignir, að það verður að geta sjezt á dálki eignarinnar í veðmálabókinni, hvort hin lögheimiluðu yfirráð yfir henni sje á nokkurn sjerstakan hátt takmörkuð. Hver einn hefur rjett til að álíta, þegar hann sjer vígsluvottorð hjóna, að fasteignir þær, er konan hefur lagt til búsinns eða síðar eignast, sje í umráðum manns hennar, og ef takmarkanir á þeim eiga að hafa gildi gagnvart mönnum út í frá, verða þeir að geta fengið vitneskju um þær af dálki eignarinnar eða af veðmálabókarvottorði, og þeir eiga eigi til þess að þurfa að skoða manna-registrið við varnarþing bóndans.

Að því er til skuldheimtumanna kemur, þá fer um rjett þeirra til þess að halda sjer til fasteignanna eptir hinum almennu reglum, er að framan getur. Sje hjúskaparmállinn því þinglesinn eins og fyrir er mælt í 6. gr, er þeim varnað þess, sjeu skuldir þeirra yngri en þinglýsingin, en sjeu þær eldri, fer eptir því, hvort það hjóna, er afhent hefur hinu með hjúskaparmála fasteignir, átti nóg eptir fyrir öllum skuldum sínum; var eigi svo, geta skuldheimtumennirnir náð til fasteignanna, annars ekki.

21. grein hinna norsku laga mælir svo fyrir, að til þess að lausafje, er konan á að sjereign, geti orðið varið fyrir skuldheimtumönnum bónda hennar eður þeim, er hann hefur afhent, veðsett eða leigt þá muni, og var eigi, svo að sannað verði, kunnugt hið sanna, þá verði að haga svo til, að það sje aldrei í vörzlum hans; en þareð leiða mundi af þessari reglu, að húsgögn og aðrir þeir munir, sem konan hefur til afnota, mættu aldrei, ef sjereign hennar væru, vera á hinu sameiginlega heimili hjónanna, og yrðu því gagnslausir fyrir hana, eru í 22. gr. gerðar svo margar undantekningar frá greindn fyrirmæli í 21. gr., að það er því nær þýðingarlaust. Fyrst eru undanskilin skuldabryjef, ábyrgðarskirteini og hlutabryjef, er henni eru ánöfnuð, áhöfn og amboð jarðar, er hún á að sjereign, íveruföt hennar, rúmföt og skartgripir, og er þetta þrent mjög eðlilegar undantekningar; en því næst eru undanskildir þeir munir hennar, er hún er vön að geyma í læstum hirzlum, ennfremur húsgögn og aðrir afnotamunir, þegar yfir þá er í viðurvist votta gerð skrá af báðum hjónum með nöfnum þeirra undir, og sje síðar viðbætt eða úrtekið, þá sje það og gert í votta viðurvist. Við höfum ekki viljað fara fram á nein slík fyrirmæli, því að við álitum að af þeim muni stafa meiri vandi og vafi í daglegu lífi en gagn. Ættu þau að verða mönnum að nokkru haldi, yrðu að fara fram svo umsvifamiklar rannsóknir, einkum á skráum þeim yfir húsgögn og aðra muni, er getur í 22. gr.,

staffið d, áður en þeir geti árétt að kaupa eða leigja nokkurn slíkan hlut af bónda, að þeir mundu venjulega, er til kæmi, kjósa heldur að sleppa þeim rannsóknum í trausti til þess, að hann segði þeim satt frá, og að því er snertir undantekninguna í 22. gr., staff. c, þá verður eigi sjeð, hvernig menn út í frá ættu að geta vitað eða fengið upplýsing um það, nema með óþægilegri rekistefnu, hvort kona væri «vön» að geyma einhvern hlut í lokaðri hirzlu, ef hún þó gerði það eigi ætíð. Annars vegar virðast þessi fyrirmæli gagnslítill til verndar mönnum, hins vegar myndu þau verða hjónunum til mikilla umsvifa í daglegu lífi, einkum skráarhaldið á húsgögnum og munum, er getur um í 22. gr., staff. d, einkar erfið fyrir allan þorra þjóðarinnar, þar sem penni og blek er haft lítið með höndum, Eins og hin norsku lög, að því er snertir lausafje í sjereign bóndans, láta sjer nægja að krefjast þess til verndar honum, að færðar sju sönnur á, að sjereign hans sje, svo virðist eins mega fara að um lausafjársjereign konunnar, og það því fremur, sem slík sönnun er bæði í 31. gr. hinna norskn laga og í lögum vorum frá 7. maí 1880 látin nægja til þess, að afrakstri af sjálfstæðri atvinnu giptrar konu og þeim mnnum, er hún útvegar sjer fyrir sjer afla sinn, verði haldið fyrir utan yfirráð manns hennar og varið fyrir lög-sókn skuldheimtumanna hans, hver sem í hlut á.

#### 9. gr.

Það þarf naumast að færa rök fyrir því, að til þess að hjúskaparmáli geti haft áhrif á viðskipti manna um skuldabryf, hlutabryf, ábyrgðarskírteini og önnur eins skjöl, verða þau að hafa fengið áritun nm hann. Að því er snertir lögsókn af hálfu skuldheimtumanna, þá er um það líkt að segja og sagt er um 8. gr.

#### 10. gr.

Í þessari grein er farið fram á þá breyting á gildandi lögum að afnema ómyndugleik giptra kvenna þannig, að um myndugleik þeirra fari hjeðan af sem um myndugleik ógiptra. Eigi er ætlað til að þessu sje samfara nein takmörkun á rjetti bónda til þess að ráða einn yfir fjelagsbúinu, smbr. 11. gr., því að þessu leyti stendur á sama, hvort konan er ómyndug eða myndug; aptur á móti fær breytingin gagngerð áhrif á stjórn á sjereignum hennar og á rjett hennar til að skuldbinda sjálfa sig, það er að segja svo, að niður geti komið á fjárluta hennar úr fjelagsbúinu, þá er því verður skipt, og á því, er henni kann að aflazt eptir að hjúskap er lokið. Gipt kona verður þá, eptir grein þessari, fullveðja, er hún er fullra 25 ára, hálfmyndug 18 ára og hefur þá tilsjónarmann, en er ómyndug allt þangað til. Meðan svo er, stendur hún þá undir venjulegu fjárforræði, sem er sitthvað og fjárforræði bónda hennar, eins og nú er, þar sem það er hvorki háð tilsjón af hálfu yfirfjárráðamanna, nje því samfara nein reikningsskaparskylda eða þess háttar; sjereignum hennar verðnr að stjórna eptir sömu reglum og eigum ómyndugrar konu ógiptrar, og af því leiðir meðal annars, að peningaeign hennar skal venjulega komið fyrir í yfirfjárráðastofnuninni, og fyrst útborguð henni með tilsjónarmanni, er hún er orðin 18 ára; um tilsjónarmennskuna fer eptir hinum almennu reglum. Að því er snertir persónulegan myndugleika giptrar konu, þá kemur hann ekki lögum þessum við, en við ætlumst til, að það haldist, er hingað til hefur verið lög, að gipt kona sje sjálfráð á hvaða aldri sem er.

Það hefur þótt rjett að taka það fram, að hægt sje að skipa bónda hvort heldur er tilsjónarmann eða fjárhaldsmann konu sinnar, nema hvað skipa verður auðvitað annan í hans stað, þá er ræðir um þesskonar gjörðir, er koma honum við; hins vegar hefur eigi þótt rjett að láta hann eiga neina heimting á að verða kosinn, eða tekinn t. d. fram yfir ættingja, er til fjárhalds eru bornir að lögum; það verður því komið undir álit

skipunarvaldsins, hvort hann skuli kosinn eða annar. En sje hann til þess kosinn, verður hann bundinn hinum sömu reglum og aðrir tilsjónar- eða fjárhaldsmenn; sje hann hið fyrri, getur hann bakað sjer ábyrgðar til skaðabóta fyrir vanrækslu á skyldum sínum, og sje hann hið síðara, stendur hann undir tilsjón af hendi yfirfjárráðamanna, er sömu takmörkunum háður sem aðrir fjárhaldsmenn í samningum fyrir hönd hins ófullveðja, þarf á stundum samþykki æðri yfirvalda, er skyldur til reikningsskapar og því nm líkt.

Eigi er ætlazt til, að gerð verði nein breyting á rjetti þeim, sem víst má álíta að giptar konur hafi til að ráða yfir afrakstri af sjálfstæðri atvinnu sinni, er óháð er fjelagsbúinu, á hvaða aldri sem er, smbr. lög 7. maí 1880; en óþarft er að taka þetta fram, með því að það leiðir af hinum almennu reglum um rjett manna innan lögaldurs til að ráða fyrir því, er þeir afla sjer sjálfir.

Breyting sú á gildandi lögum, sem grein þessi inniheldur, er víst þýðingar- og áhrifamesta breytingin, sem í frumvarpinu felst. Af henni leiðir ekki einungis það, að konan verður venjulega einráð um meðferð á sjer afla sínum, og þarf engan um það að spyrja, smbr. þó 20. gr., 2. kafla, er síðar mun verða rætt um; en breytingin verður og þýðingarmikil, þótt um fullan fjelagsskap sje að ræða, því þótt umráðiu yfir fjelagsbúinu sje í höndum bóndans eins, meðan fjelagsskapurinn stendur, og konan geti hvorki, meðan svo er, ráðið þar neinu, nje skuldbundið það — sjá þó undantekninguna í 13. gr. — þá gætir þó myndugleika hennar í því, að skuldbindingum þeim, er hún tekst á hendur, má fá fullnægt í fjárhluta hennar úr fjelagsbúinu, þá er því verður skipt, og er með ákvæðum 15. greinar, er síðar getur um, reynt að tryggja hana gegn ískyggilegum afleiðingum af þessu.

#### 11. gr.

Í þessari grein er fyrst upptekin sú meginregla, að umráðiu yfir fjelagsbúinu sje í höndum bóndans eins; að hann hafi þvínæst venjulega sjálfur ábyrgð á skyldum og skyldum fjelagsbúsins, nema í þeim alveg sjerstöku tilfellum, þar sem þær hvíla á konunni, smbr. 13. gr., 2. kafla, mun óþarft að taka fram. Það má að vísu gera undantekningar frá þessari meginreglu, en hins vegar ekki hægt að gera neina aðra skipun að aðalreglu. Að láta rjett bóndans til að ráða fyrir fjelagsbúinu og til að skuldbinda það, vera venjulega kominn undir samþykki konu hans, mnnði í allflestum tilfellum verða til þess að fyrirmuna honum eða lama mjög atvinnurekstur þann, sem á að vera stoð heimilisins. Ef samningar og viðskipti bóndans við menn út í frá ættu eigi að vera gildir nema sannað yrði, að konan hefði samþykkt þá, þá yrði ógerandi fyrir hann að stunda verzlun, verksmiðjuíðnað eður annan íðnað, og eins landbúnað, er nokkuð kvæði að; og þar sem konan mundi að jafnaði bera of lítið skyn á þau mál eða hafa of litla þekking á þeim til þess að álit hennar um, hvort þan eða þau viðskipti ættu að eiga sjer stað, geti komið að nokkru verulegu haldi, verður heldur eigi sjeð að neitt gagn væri í rauninni að því, að áskilja samþykki hennar til þeirra hluta. Það yrði og venjulega fengið rjett formsins vegna, því að hún mundi alloptast reiða sig á bónda sinn eða mnnði að minnsta kosti ekki vilja eiga það á hættu að baka sjer reiði hans eða óánægju og spilla svo samlyndinu með synjun sinni; en þegar ósamlyndi einu sinni væri komið upp milli hjóna, mundi nauðsyn á samþykki hennar hæglega verða rótin til ertinga af hennar hálfu, og tálmun fyrir því, að bóndi hennar geti ráðstafað málunum haganlega.

Að vísu geta verið þeir samningar, er annað hvort hafa svo mikilsvarðandi áhrif á alla frambúð hjónanna eða á heimilishag þeirra, að eðlilegt væri að konan hefði atkvæðisrjett um þá; en það er með öllu ógerandi að tiltaka svo lagaðan almennan mæli-

kvarða fyrir þá samninga, að mönnum út í frá yrði hægt að sjá í hvert skipti, hvort áskilið sje að lögum samþykki konunnar eða eigi, en slíkt yrði þó að vera hægt, fyrst gildi samnings á að vera komið nndir því samþykki, þar sem það er áskilið, ef komast á hjá þeim afleiðingum, sem verri eru, að menn verði hræddir við að hafa viðskipti við kvongaðan mann, svo að hann engum samningum getur náð við þá. Að viðhafa almennan stærðarkvarða, t. d. láta það fara eptir virði þess, er í samningnum er, hvort samþykki konunnar skuli til koma, væri með öllu óhafandi, og sjest það bezt á því, að vegna hins afarmikla mismunar á lífskjörum manna yrði það talið mikilsvert í einu hjónabandi, er lítilsvert yrði talið í öðru, og ank þess yrði opt vandi um það að segja, er verið væri að gera samning, um hve mikið fje þar sje að ræða.

Eigi því nokknð að undanskilja frá meginreglunni, að bóndi hafi einn umráðin yfir fjelagsbúinu, þá verður að sjá svo um annars vegar, að eigi sjeu fráskildir þesskonar samningar, er honum er nauðsynlegt atvinnu sinnar vegna að geta ráðið einn, eptir því sem honum þykir hentast, eða sem nauðsyn er á að mega ráða að vörmu spori til lykta, og hins vegar sje vandalanst fyrir menn að vita, hvort samþykki konunnar sje nauðsynlegt til þess samnings, er ræðir um, sje gildi hans undir því komið.

Hjer kemur þá fyrst til greina, hvort rjett sje að undanskilja samninga um fasteignir. Engin ástæða er til að áskilja samþykki konunnar til þess, að bóndinn megi ráða yfir fasteignum, er hann hefur sjálfur lagt til fjelagsbúsins. Aptur á móti getur verið ástæða til að áskilja samþykki hennar, þá er um afdrifamikil yfirráð yfir þeim fasteignum er að ræða, er hún hefur lagt til fjelagsbúsins, en þó eigi nema eignarskjölin sýni, að svo sje, svo að menn út í frá geti fengið að vita það með því að hyggja að í dálki eignanna í veðmálalabókunum. Í 14. gr. hinna norsku laga er þessu skilyrði eigi bætt við, svo að greinin á við allar fasteignir, sem konan hefur lagt til, þótt eignarskjölin beri eigi eignarnafn hennar; en eigi verður á þetta fallizt; því að ef menn geta eigi með því að hyggja að í dálki eignarinnar sjeð það, að það er konan, sem lagt hefur fasteign til fjelagsbúsins, og ef ekkert hefur þinglesið verið, er takmarki umráð bóndans yfir henni, þá á þeim að vera heimilt að gera ráð fyrir því, að þessi eign sje eins og annað í fjelagsbúinu í venjulegum umráðum bóndans. Heldur eigi virðist rjett að fara svo langt í því að takmarka umráð hans yfir fasteignum þeim, er kona hans hefur lagt til fjelagsbúsins, að banna honum að leigja þær eða byggja öðrum með venjulegum skilmálum og fyrir venjulegan tíma nema með samþykki konunnar, en nóg virðist að banna honum án samþykkis hennar að afhenda eður veðsetja þær og svo að leigja þær öðrum fyrir óvenjulega langan tíma eða með þyngri kostum og kvöðum fyrir eiganda en venja er til um slíka leigumála. En ekki virðist okkur, eptir því sem til hagar nú, nein ástæða til að láta þetta ákvæði ná að eins til fasteigna til sveita, eins og 14. gr. hinna norsku laga gjörir, heldur á það og að gilda um kaupstaðaeignir án tillits til þess, hvaða afnot menn hafa af þeim.

Þegar við þar næst stingum upp á, að bóndi skuli fá samþykki konu sinnar til þess að geta ráðstafað skuldabrefum og öðrum verðbrjefum, er hún hefur lagt til fjelagsbúsins og bera hennar eignarnafn, þá innifelst í því veruleg takmörkun á umráðum hans, er eigi er í norsku lögnum. Á þeim verðbrjefum geta viðskiptamenn sjeð, hvernig á stendur, þeir eiga því hægt með að vara sig, og fyrir konuna er þetta góð trygging, því nú um stundir er það fje, er hún leggur til, einmitt mjög opt skuldabref og önnur verðbrjef. Það er vitaskuld, að þegar bóndi hennar má ekki nema með samþykki hennar afhenda, veðsetja eða kvitta fyrir þessi brjef, þá getur hann heldur ekki afmáð nafn hennar til þess að setja sitt nafn í staðinn eða láta verðbrjefið verða handhafabref nema með samþykki hennar, enda þótt það annars væri leyfilegt.

Vegna manna út í frá verður heimild hennar til að ripta gjörðum þeim, er hjer ræðir um, að vera bundin við tiltekinn tíma, og því er farið fram á, að henni sje gefinn til þess eins árs frestur frá þinglýsing samningsins, sje hún skilyrði fyrir gildi hans og annars frá því er hann var gjörður. Noti hún ekki þenna frest, á viðskiptamaður sá, er í hlut á, að hafa rjett til að líta svo á, að hún vilji eigi ripta samningnum, enda þótt hún hafi eigi verið honum samþykkt frá upphafi.

Enn er ein takmörkun á umráðum bónda yfir fjelagsbúinu, er hægt er að setja án þess að ganga of nærri rjetti hans til að ráða því til sameiginlegra þarfa, og er hjer átt við rjettinn til gjafa af fjelagsbúinu. Það verður eigi sagt að hann þurfi í þessum efnum að hafa frjálsar hendur, og það er eðlilegt, að honum sje eigi leyft að sóa burt í gjöfum án leyfis konu sinnar öllum sameignum hjónanna eða miklum hluta þeirra; en hins vegar er eigi rjett að banna honum að gefa hvað smáar gjafir sem eru, nema hún samþykki, enda væri slíkt og harla ósanngjarnt, þar sem í fjelagsbúinu er margopt lítið annað en það, sem hann hefur aflað. En hjer er mikill vandi að setja ákveðin takmörk, hvort heldur með tiltekinni upphæð eða að tiltölu. Tiltekin upphæð, svo sem 1000 kr. eða því um líkt, yrði allt of lítil í stórbúum, of há í smábúum. Hlutfallstala er öðrum vanda bundin, eins og dæmi hinna norsku laga sýnir, er lesa má nánar um í umgetnu riti H. Scheels, bls. 44 o. s. frv. Við álitum þó að siglt verði milli skers og báru á þann hátt, er við förum fram á, þar sem við viljum eigi láta bónda mega gefa á einu ári fram úr 5 hundruðustu af skuldlausri eign fjelagsbúsins við næstu árslok á undan, nema kona hans samþykki. Eigi verður alveg sneitt hjá gjöræði, hvernig sem menn vilja setja takmörkin, og við skulum fúsir kannast við, að hægt væri að hugsa sjer mörg önnur takmörk en þessi. Nú er það vitaskuld, að sá er gjöf þiggur, getur eigi vitað, hvort innan takmarka sje gefið, og stoðar því eigi að láta konuna mega ónýta gjafaráðstöfunina, heldur láta hana að eins eiga rjett á skaðabótum af sjereign bónda síns eða hluta hans úr fjelagsbúinu, þá er skipti fara fram. Hjer verður og að hafa hæfileg tímatakörk fyrir þessum rjetti konunnar gagnvart bónda sínum eða erfingjum hans, svo að ef hún hefur eigi neytt hans innan þessa tíma, skal svo líta á sem hún hafi samþykkt gjöfina. Konan á að geta, hvort heldur hún vill, krafizt skaðabóta þegar í stað af sjereign bóndans, eða beðið með kröfu sína þangað til skipti fara fram á fjelagsbúinu, af hvaða ástæðu sem er, en þann kost á bún þó auðvitað einn, ef bóndi hennar á enga sjereign, sem opt mun vera. Hafi bóndi hennar til dæmis að taka gefið 1000 kr. meir en hann mátti án samþykkis hennar, þá getur hún, ef hún vill bíða þangað til skipti fara fram á fjelagsbúinu, krafizt 1000 kr. af því fyrirfram sem andvirðis fyrir sinn hluta af því er gefið var; sjeu bætur borgaðar þegar úr sjereign bóndans, verða þær í þessu dæmi 1000 kr., er renna inn í fjelagsbúið, því að það var sú upphæð, er hann hafði ólöglega af því tekið, og með henni bætist því búinu upp í skarðið, svo að það verður eins og það var áður.

Í 3. hluta greinarinnar er ákveðið, að konan geti í stað þess að ripta samning samkvæmt 1. hluta hennar krafizt skaðabóta af sjereign bónda síns eða af hans hluta fjelagsbúsins, þá er því verður skipt, á sama hátt og segir í 2. kafla greinarinnar.

Í 14. gr. hinna norsku laga er sjerstakt ákvæði um afgjaldseyri (Føderaad) þess efnis, að samþykki konunnar þurfi að fá til allra þeirra samninga, er bóndi hennar útvegar sjer eða henni afgjaldseyri fyrir fje fjelagsbúsins eða afsalar sjer fyrir hennar hönd afgjaldseyri, er henni hefur verið útvegaður. Við sjáum ekki neina ástæðu til þess að hafa sjerstakar reglur um afgjaldseyri frekar en um aðra framfærslusamninga, svo sem einkum lífeyrissamninga. Það sem einkennir afgjaldseyrissamninga er, að fasteign er seld til framfæris öðru hjóna eða báðum, þannig að þau njóta ársstyrks í peningum eða landaurum; venjulega er og þessi



fasteign að vísu mestur hluti af eigum afgjaldseyrings, en eftir hugmyndinni þarf það þó eigi svo að vera, nje heldur hitt, að afgjaldseyririnn sje einasta viðurværi þess, er hans nýtur, eða mestur hluti þess. Eins getur verið um lífeyris-samninga, að njótandi hafi til þess að útvega sjer hann, varið mestu af eigum sínum, og að hann sje aðalviðurværi hans. En þar sem við álitum eigi rjett nema á þann hátt er segir í 24. gr., er síðar verður rætt um, að hafa neinar sjerstakar reglur um rjett bónda til að verja fje úr fjelagsbúi til þess að útvega sjer eða konu sinni lífeyri eða aðra framfærslu fyrir lífstíð, teljum við eigi heldur ástæðu til að gera það, að því er til afgjaldseyris tekur.

En öðru máli er að skipta um arfsal; þeir samningar eru miklu víðtækari, og mun því rjett að láta ákvæðið í d. l. 5—1—10 standa óhaggað, enda þótt það muni nú ór-sjaldan koma fyrir, að menn seljist arfsali á þann hátt, er lögiu tala um.

#### 12. gr.

Það er samkvæmt gildandi lögum, sem hjer er ákveðið, að bóndi tekst með hjóna-bandinu á hendur ábyrgð á skuldbindingum þeim, er kona bans hefur gengizt undir eða bakað sjer, áður þau komu saman, svo að leita má borgunar eigi að eins í eigum fjelags-búsins, og því næst í sjereign hennar sem auðvitað er, þar sem hún hættir eigi með hjónabandinu að vera skuld bundin sjálf, heldur og í sjereign hans. En þetta á þó, eins og hingað til, því að eins stað, að annað sje eigi um samið í kaupmála, er þau hafa gjört með sjer fyrir hjúskap sinu og látið þinglýsa.

#### 13. gr.

Hjer ræðir um, á hvern hátt konan geti skuldbundið fjelagsbúið. Um rjett hennar til þess að skuldbinda mann sinn og með því móti fjelagsbúið með samningum, þá álitum við að standa megi þau ákvæði er nú eru lög, eins og þau hafa um langan aldur verið skýrð og skilin á nokkurn veginn sama hátt af dómendum, enda mun mega telja þá niðnr-stöðu eðlilega, er menn eru komnir að í þeim greinum. En ef svo er, þá mun hentast vera hjer í þessum lögum að nefna að eins þessi ákvæði, en það eru d. l. 5—1—13 og 7. gr. í tilskipun 11. september 1839. Að taka þau orðrjett upp er ekki til neins, leik-menn verða eigi með því til fulls fróðir um, hvað lög eru, því að vandinu er um það að segja, hvenær hægt sje að álfta, að samþykki bónda sje fyrir hendi, eður og að það sje til sameiginlegs gagns og óumflýjanlegra þarfinda að skuld er stofnuð; hins vegar mundi erfitt mjög að telja upp allar þær reglur, er í dómum hafa leiddar verið út úr ákvæðum þessum, og aldrei yrði sú upptalning fullkomin, og með því yrðu leikmenn engu fróðari en þó þeim sje rjett bent á hin gildandi ákvæði eins og þau eru, þar sem svo opt er búið að hafa þau um hönd, að þeim er orðið æði kunnugt um, hvernig þau eru skilin. Sízt af öllu skyldi ráða til að fara að eins og Norðmenn hafa gert, að tilgreina hin gildandi lög hjer á ónákvæman hátt, nema þá að tilgangurinn sje að breyta þeim um leið, en til þess var leikurinn eigi gjörður hjá þeim.

Auk d. l. 5—1—13 er skýrskotað til tilskipunar 11. sept. 1839, 7. gr., og er það af því álitid er, að þar sje eftir líkingareglum heimild fyrir því að kona geti skuldbundið fjelagsbúið með fjárráðamanni, er manni hennar er skipaður, eigi að eins þegar hann er horfinn svo að menn vita eigi, hvar hann er, heldur og þegar menn vita það að vísu, en hann er svo langt í burtu, að ekki verður beðið eftir því að ná í samþykki hans.

Eftir gildandi lögum getur konan þannig skuldbundið fjelagsbúið í þeim tilfellum, er nú hefur sagt verið, en eigi sjálfa sig, af því hún er ómyndug. En þó hún ná verði myndug eftir almennum reglum, verður hún þó venjulega eigi fyrir það skuldbundin sjálf í þessum málum, því það mun sjaldnast mega gera ráð fyrir því, að hún hafi viljað

gera það. En ákvæði frumvarpsins hafa þá breyting á gildandi lögum í för með sjer, að konan getur nú gert það í þessum málum, ef hún vill það, og er henni þess venjulega eigi varnað með ákvæði 15. greinar.

Ákvæðið í 2. kafla 13. greinar er og samkvæmt gildandi lögum, að því leyti, að fjelagsbúið verður að svara til bóta bæði fyrir skaða utan viðskipta af hendi konunnar og fyrir vitavert athæfi af hennar hálfu (sektir, málskostnaður), en við höfum þó álitid rjett að láta bónda hafa álika rjett til endurgjalds á þeim og konunni er veittur í 2. kafla 11. gr.; því næst er það og lögum samkvæmt, að konan ber sjálf ábyrgð á þess konar gjörðum sínum, og af því verður að leiða, að ef hún á sjereigur, eigi bóndi hennar rjett á að krefjast þess af henni, að þær verði fyr látnar ganga upp í þær skuldir en fjelagsbúið, og hann virðist og eiga að geta krafizt þess, að sjálfsaflí hennar (26. gr.) gangi fyr til þess en aðrar eigur fjelagsbúsins.

Nýtt er þar á móti ákvæðið í síðasta kafla greinarinnar, og er það afleiðing af myndugleik konunnar. Af honum leiðir, að hún getur tekizt skuldbindingar á hendur, rjett eins og ógipt kona, en þar eð bóndi hennar hefur einn umráðin yfir fjelagsbúi þeirra, þá getur samningur hennar ekki meðan fjelagsskapur þeirra stendur haft þau áhrif, að viðskiptamenn hennar geti krafizt borgunar af því, nema þá er svo er ástatt, sem segir í undanfarandi köflum greinarinnar. En að hún er myndng og bundin við loforð sín sjest á því, að viðskiptamenn hennar geta gengið eptir borgun bæði í sjereigum hennar, ef til eru, og eigi á neinn hátt, svo sem með ákvæði hlutaðeigandi arfleifanda eða gefanda, eru undanþegnar lögsókn þeirra, og því næst í sjálfsafla hennar, og í hluta hennar úr fjelagsbúinu, þá er því verður skipt.

#### 14. gr.

Hjer er ákvæðið, að ef konan er fullveðja en bóndi hennar sviptur fjárforráðum, þá geti hún stjórnað fjelagsbúinu með fjárráðamanni þeim, er honum hefur verið skipaður. Álika ákvæði er þegar gefið í skiptalöggunum 30. nóv. 1874, 5. gr., stafl. b, þegar svo er ástatt sem þar segir. Það virðist eðlilegt að fá konunni þetta vald, bæði vegna myndugleika hennar og svo hins, að hagar fjelagsbúsins er og hennar hagar. En sjereignum bóndans verður að stjórna eptir hinum almennu reglum um fje þeirra, er sviptir eru fjárforráðum, og er þó vitaskuld eigi þar með sagt, að eigi megi taka neitt tillit til hennar, t. d. ef ræðir um, hvort selja skuli sjereignir eða láta fjárráðamann ráðstafa þeim, eða hvort halda skuli áfram atvinnurekstri, þar sem þörf er á þessum munum, o. s. frv.

#### 15. gr.

Í þessari grein er ákvæði, er nauðsyn er á til þess, að myndugleiki giþtra kvenna verði þeim eigi svo hættulegur, að mjög er vafasamt, hvort ekki yrði þeim fremur til ógagns en gagns. Það gæti vel hugsast að það yrði almennt, sem nú er engin ástæða til, af því þær eru ómyndugar, að menn, er ættu nokkur viðskipti til muna við bónda, færu að heimta meðundirskript konn hans á skuldbindingarskjölin, og gæti þetta orðið mjög skaðvænleg venja. Annars vegar ætti konan bágt með að synja nm undirskript sína, og bóndi hennar mundi jafnan hafa einhver ráð til að ná henni án þess konan væri sjálf fær um að meta afleiðingar af þessu og gagn í hvert sinn; hins vegar mundi konan skuldbindast einmitt þar sem áhættan væri mest, því að viðskiptamennirnir mundu vitaskuld sækjast þá mest eptir undirskript hennar, er bóndi hennar væri eigi talinn áreiðanlegur og gjaldvís, og mundi hún því ekki að eins hætta sjereign sinni, ef til er, heldur og fara á mis við rjett sinn til að gangast eigi við arfi og skuldum eptir mann sinn, að því er til

fjelagsbúsins tæki, þar eð hún bæri að miklu leyti ábyrgð sjálf á skyldum þess. Gegn þessum hættum verður að tryggja konuna, ef myndngleiki hennar á eigi að verða háskaleg snara fyrir hana. Að þessu stefnir 13. gr. hinna norsku laga, en er eigi nógu víðtæk, því að eptir orðnum sínum á hún ekki nema við þan tilfelli, þar sem konan tekst á hendur ábyrgð í einhverri mynd fyrir mann sinn, svo að hann er aðalmaðurinn fyrir skuldinni eður sá, er fyrst og fremst á að borga hana, en hún að eins skuldbundin næst honum eða auk hans, og á því venjulega tilkall til endurgjalds hjá manni sínum, ef til kemur. Aftur ná orð greinarinnar ekki til þess, er konan kemur fram sem samningsaðili, ein eða með manni sínum, og er því sjálf fyrir skuld alveg eins og hann, og er þó hættan hjer jafn mikil fyrir hana. Hjer er meðal annars átt við það, að konan undirritar með manni sínum leignsamninga, kaupbrjef, skuldabryf og þess háttar skjöl, svo að hún kemur til dyra skuldbundin ásamt honum. Til þess að ákvæði það, er hjer ræðir um, veiti konunni nægilega trygging, verður það og að ná til þessara gjörða. Hjer er því greinin víðtækari en í norsku lögunum, því að hún grípur yfir allar ráðstafanir, þar er konan undirgengt að svara með manni sínum til skulda hans og fjelagsbúsins, í hvaða mynd sem það loforð kemur fram. Vitauskuld má reyna að leyna því á ýmsan hátt, en ef dómarrar álfra, að til þess sje stofnað að skylda hana eina eða með manni sínum til að svara til skulda hans, þá ber þeim eptir lagafyrirmælinu að skoða þá ráðstöfun ógilda.

En nú getur staðið svo á, að það sje bæði sanngjarnt og eðlilegt og báðum hjónum í hag, að konan beri ein eða með manni sínum ábyrgð á skuldbindingum, einkum fjelagsbúsins, og ber því eigi að láta það vera með öllu útilokað. Í norsku lögunum er því ákvæðið, að það megi ske með samþykki yfirfjórðastofnunarinnar. En eins og henni er fyrirkomið hjer í landi, mun eigi ráðlegt að fela henni að veita eða synja um slíkt samþykki, heldur mun það samkvæmast þeirri skipun sem hjer er á, að það sje æðri yfirvöld — yfirborgarstjórnin í Kanpmannahöfn og annars amtmenn — er geri út um þau mál eptir því sem þeim lízt eptir atvikum í hvert sinn. Það getur auðvitað t. d. verið rjett, að konan undirskrifti með manni sínum leigusamning til þess að útvega þeim og fjölskyldu húsnaði, en hins vegar ósanngjarnt að hún skuldbindist með honum á þann hátt í iðnaðar- eða gróðafyrirtækjum hans, svo sem t. d. leigusamningum um skip, vörugymsluhús og leikhús. Það getur verið sanngjarnt að hún skuldbindist með honum í kaupum á munum til heimilisþarfa, svo sem húsgögnum og klæðnaði, en eigi á verzlunarvörum, o. s. frv.

Að sams konar reglur gildi um ráðstafanir, er kona afsalar sjer trygging, er hún á í eignum bónda síns eða fjelagsbúsins, mun mega telja sjálfsagt.

#### 16. gr.

Eins og bónda er í þeim tilfellum, er ræðir um í 2. kafla 13. greinar, heimilað endurgjald úr sjereign konu sinnar eða hluta af fjelagsbúinu, er því verður skipt, er og sanngjarnt að hún eigi eins rjett til endurgjalds úr sjereign hans eður hluta af fjelagsbúinu, þá er skipti fara fram, ef honum verður á að baka því þess háttar skulda og þar ræðir um.

Í 18. gr. hinna norsku laga er ákvæði um, að konan eigi rjett á engurgjaldi úr sjereign bónda síns eða hluta hans af fjelagsbúinu, er skipt verður, fyrir barnsfúlgur, er á honum hvíla, og greiddar hafa verið af fjelagsbúinu. Við höfum ekki talið ástæðn til að taka hjer upp þetta ákvæði, því að þar sem bóndi á eigi rjett til endurgjalds á meðlögum konu sinnar með óskilgetnum börnum, er hún hefur eignast fyrir hjúskap sinn, og sem greidd hafa verið af fjelagsbúinu, þá virðist með engu móti sanngjarnt, að hún eigi rjett til endurgjalds á meðlögum bónda síns með börnum hans óskilgetnum, er fædd er

fyrir hjúskap hans, þótt meðlögin hafi goldin verið af fjelagsbúinu. Öðru máli er að skipta, ef börn þessi eru getin í hjúskapnum, og því í hórdómi, en þá er um hegningarvert athæfi að ræða, og samkvæmt orðum greinarinnar er konunni heimilaður rjettur til endurborgunar á kostnaði, er því er samfara.

#### 17. gr.

Útan við fjelagsskapinn eru bæði persónuleg rjettindi og þessháttar fjárbagsrjettindi, sem óaðskiljanlega eru sameinuð þeim, er rjettinn hefur, og ennfremur rjettindi, sem samkvæmt ákvæðum annara út í frá eru undanskilin sameigninni, og að lokum munir og rjettindi sem lýst hefur verið sjereign í hjúskaparmála.

Það er fremur til þess að láta lögin hafa fullan upptalning, en af því að haldið væri að ný ákvæði væru í lög leidd með því, að fyrsti flokkurinn er nefndur í þessari grein. Rjettindi þau, sem þar eru talin frágreind sameign, eru sumpart rjettindi, sem samkvæmt eðli sínu verður að álíta persónuleg rjettindi, en geta þó gefið af sjer tekjur, og er hjer einkum átt við ýmsar tegundir lögverndaðrar, andlegrar atvinnu (svo sem eignarrjett rithöfunda og samskonar rjettindi listamanna o. s. frv.), sumpart eru það fjárrjettindi í raun og veru, sem annaðhvort samkvæmt eðli sínu eða lagaákvæði eru óaðskiljanlega bundin við rjetthafa sjálfan, og sjest það vanalega á því, að hægt er að visu, ef til vill, að selja öðrum í hendur afnotin í það og það sinn, en ekki sjálf rjettindin; til þessa má telja eptirlaun, lífeyri og forlagseyri, og mun að því hið síðasttalda snertir vanalega ákveðið með lögum eða sjerstöku leyfisbrjefi, að skuldheimtumenn geti ekki náð til þeirra; ennfremur eru rjettindi, er snerta innstæðueign og rjettindi til afnota, er eigi má af hendi selja, og verður hjer með að telja vanalegan rjett til æfilangrar ábúðar, og loks atvinnurjettindi og persónuleg einkaleyfi líks eðlis, t. d. lyfsalarjettindi bundin við einn einstakan mann. Að því er snertir þessi rjettindi og önnur þeim lík, sem eigi er hægt að telja öll upp hjer, eru það þegar lög, að rjettindin sjálf eru utan við sameign, og sjest það meðal annars á því, að aldrei mun hafa álitid verið, að ef það hjóna, er lengur lífir, á þesskonar rjettindi, þá eigi erfingjar hins, sem dáid er, er skipti fara fram, tilkall til þessa, að rjettindin sjeu metin til fjár, til þess að þeir fái sinn hluta af andvirði þeirra. Aftur á móti munu vanalega tekjur þær, sem rjettindi þessi gefa af sjer, og að jafnaði eru peningar, renna inn í fjelagsbúid að svo miklu leyti sem þær aflast meðan fjelagsskapur stendur, og vanalega verða þær þá vegna þessa undir yfirráðum mannsins, en geta þó einnig tíðum komizt undir umráð konunnar samkvæmt lögum 7. mai 1880, og er innihald þeirra laga tekið upp í 26. gr. þessa frumvarps. Ennfremur verður að álíta, að ef rjettindi þau, er hjer segir, hætta þannig, að tekjur koma í staðinn, t. d. þegar lífeyri eða forlagseyri er sleppt gegn þóknun í peningum, þá renni tekjur þessar einnig inn í fjelagsbúid, þar eð þá er horfið það eðli þeirra rjettinda, að þau urðu eigi fráskilin rjetthafa sjálfum, en einungis þetta eðli þeirra leiddi það af sjer, að þau voru í sjereign hans. Undantekningu frá framangreindum reglum má auðvitað gera með hjúskaparmála, þegar af honum leiðir annaðhvort, að engin sameign á sjer stað milli hjóna, eða að eins takmörkuð sameign, þannig að þær tekjugreinir, sem hjer ræðir um, eru undanskildar. Ennfremur er hugsanlegt, að undantekningar sjeu gjörðar með lögum, jafnvel þótt eigi sje hægt að nefna nokkurt dæmi til þess nú sem stendur, og ennfremur með ákvæði annars manns, t. d. ef eptirlaun eða styrkur, sem veitt eru af einstökum mönnum, eru bundin fyrgreindum skilyrðum.

#### 18. gr.

Önnur tegund sjereigna verður með ákvæði manna út í frá um, að eitthvað skuli

fráskilið sameign. Hjer er einkum átt við arf eða gjafir, ef arfleifandi eða gefandi hefur ákveðið, að arfurinn eða gjöfin skuli vera fráskilin sameign núverandi eða síðari manns eða konu þess, er erfir eða gjöf þiggur. Slíkt ákvæði mun að jafnaði að eins vera gert um sjálfan höfuðstólinn eða fasteignina, en ekkert er því til fyrirstöðu, að það sje líka gjört um tekjurnar. Því er kveðið svo að orði í frumvarpinu: »að svo mikln leyti sem þetta var tiltekið af arfleifanda eður gefanda».

Að hvað mikln leyti arfur eða gjöf sje undanskilin sameign, fer eptir viljaákvæði hlutaðeiganda, og auðvitað getur orðið ágreiningur um það, hvernig það eigi að skilja. Þegar til dæmis er ákveðið, að arfurinn og gjöfin skuli undanskilin sameign konu við mann sinn, og að einungis megi borga vexti eða tekjur gegn kvittun frá henni, þá getur verið vafasamt, hvort ætlazt sje til, að ekki einungis höfuðstóllinn sje sjereign konnnnar, heldur einnig renturnar eða tekjurnar. Hvernig fara skal að, þegar arfur eða gjöf breytist í aðra eign, t. d. þegar fasteign verður seld, tekin eignarnámi, eða hún eyðileggst svo að vátryggingarupphæð kemur í staðinn, eða sagt er upp veðrjettarskuldabryfi eður þess háttar, verður sömuleiðis að vera komið undir, hvernig menn skilja þá ráðstöfun, er hlutaðeigandi hefur gjört til þess, að gjöra arfinn og gjöfina að sjereign. Vanalega munu vera sett ákvæði um þetta, beinlínis eða óbeinlínis. Ef það eru peningar, munu þeir vanalega, til þess að tilganginum verði náð, verða settir fastir á yfirfjárráðastofnuninni eða líkri stofnun, og löghepting fjárens ásamt undanþágu þess frá sameign heldur þá áfram að eiga sjer stað, án tillits breytinga þeirra, sem verða á því, hvernig fjenu er komið fyrir. Sje það fasteign, mun vanalega vera ákveðið, að ekki megi selja hana af hendi, eða þá að minnsta kosti tiltekið, hvernig fara skuli með andvirðið, ef það er gjört. Ef nú þannig stendur á, og fasteignin er tekin eignarnámi, eða brennur svo að brunabótargjald er borgað út, hlýtur andvirðið að verða sjereign, þar eð það sjest á ráðstöfuninni, að til þess hefur verið ætlazt, að fasteignin eða það, er í hennar stað kæmi, skyldi haldast sem sjereign. En ef ekkert er því til fyrirstöðu, að hlutaðeigandi hjóna ráðstafi eigninni eptir eigin vild, og sje hún ekki bundin að neinu leyti að því er það snertir, hvernig farið skuli með andvirðið, verður að öllum líkindum rjettast að álíta, að andvirðið skuli renna inn í fjelagsbúið, þareð maður verður þá að álíta, að ákvæðið um sjereign hafi verið bundið við hina upphaflegu mynd sjereignarinnar, og þareð engin ákvæði hafa sett verið til þess að varðveita hana í þessari mynd.

Ennfremur leiðir það af orðum greinarinnar, að arfleifandi getur ákveðið, líka með tilliti til skyldnerfingja, að arfurinn skuli vera fráskilinn sameign við núverandi eða komandi mann eða konu erfingjans, og er þetta ákvæði að því einu frábrngðið nógildandi lögum, að nú er heimtnð staðfesting á arleiðslnskrám, þar sem einskorðuð eru frjáls umráð erfingja á skylduhlutanum og ákveðið er jafnframt, að eign sú, er hept er, skuli vera fráskilin sameign erfingja núverandi eða komandi manns eða konu hans.

Að svo miklu leyti, sem menn geta gert ákvæði þess eðlis, er hjer ræðir um, þannig að gild sjeu, eru hjónin bundin, og þau geta þar af leiðandi ekki gert neina breytingu á því ákvæði með hjúskaparmála, nema auðvitað ef hlutaðeigendur veita samþykki sitt til þess, ef það þá ekki er útilokað vegna þess, að þeir eru fallnir frá.

#### 19. gr.

Loks er það sjereign, er svo er talið á lögætatan hátt í hjúskaparmála. Hvað það snertir, setja að eins ákvæði 4. greinar skorður fyrir hjónin, en annars geta þau komið málum sínum fyrir á þann hátt, sem þau vilja. Þannig má ákvarða, að engin sameign

eigi sjer stað, þannig að allt, sem hvort hjóna fyrir sig á, er hjúskapur byrjar, eða öðlast einhvern veginn síðarmeir í hjónabandi, sje sjereign þess. Það er heldnr ekki neitt því til fyrirstöðu, að annað hjóna geti fengið hinu nokkurn hluta eigna sinna, og gjört að sjereign þess, en þó geta skuldheimtendur rípt þeim gjörningi eftir atvikum, ef hlutaðeigandi hjóna hefur með því gjört sig gjaldþrota, annaðhvort samkvæmt ónýtingarreglum gjaldþrotalaganna eða 5. gr. þessara laga. Opt mun svo tilhagað, að aðeins nokkrir munir sjeu fráskildir sameign, þannig að bæði er sameiginlegt bú og auk þess sjereign að því er snertir annaðhvort hjóna eða þau bæði, og getur þessu verið margvíslega fyrir komið, stundnm þannig, að sjereign að eins nær til þess, sem hjón í byrjun hafa haft með sjer til hjúskapar, eða nokkurs hluta þess, en ekki til þess, sem aflast í hjónabandinu, stundum þannig, að nokkrar tilteknar eignir eða eignir af vissu tagi, svo sem fasteignir, eru fráskildar sameign, ekki einnngis þegar hjónin hafa þær með sjer í hjónaband, heldur einnig ef hjónin öðlast þær í hjónabandinu, svo sem einkum að erfðum eða sem gjöf, og mnn þetta einkum eiga sjer stað að því er snertir fasteignir eða fje, er sett hefur verið fast í yfirfjárráðastofnuninni. Að fara yfir allt það, sem hjer getur fyrir komið, og setja lagareglur þar að lútandi, mun ekki koma að miklu haldi hjá oss, þar sem ákveðnar fyrirmyndir fyrir hverju því fyrirkomulagi, sem verða kann, hafa eigi myndast af tízkunni, en sjálf-ræði einstaklingsins breytir fyrirkomulaginu á sinn veginn í hvert skipti. Í næstu greinum munu því að eins settar nokkrar reglur, sem eiga allstaðar við, hvernig sem á stendur.

#### 20. gr.

Af reglum þeim, er settar hafa verið um það, að gípt kona sje fær til fjárforráða afnt ógíptri, leiðir það, að þá aðalreglu má setja, að hvort hjóna ráði yfir sjereign sinni, og framvegis stendur þá eigi það við líði sem nú er, að bóndinn sem fjárráðamaður konu sinnar ráði yfir sjereign hennar, að svo miklu leyti sem ekki er öðru vísi ákveðið í hjúskaparmála; en það á sjer annars optlega stað nú, þannig að yfirráð yfir sjereign eru veitt konunni sjálfri með staðfestum hjúskaparmála, annaðhvort henni einni eða henni og tilsjónarmanni í sameiningn. Vitaskuld er hins vegar, að ef gípt kona enn er á ómagaaldri eða ekki nema hálfmyndug, þá sje hún eigi einfær til fjárráða, en hið sama er um kvongaðan mann, nema hvað varla getur fyrir komið, að hann sje á ómagaaldri, heldur að eins að hann sje ekki nema hálfmyndugur.

Undantekningu frá því, er nú var sagt, má gjöra, með því að hægt er að setja eigur hlutaðeiganda annars hjóna (vanalega konunnar) nndir yfirráð annara með ákvæðum um það í hjúskaparmála, og geta menn ennfremur sett ákvæði þess efnis, að því er snertir erfðir eða gjafir; að því er snertir peninga mun þetta opt vera framkvæmt á þann hátt, að þeir eru borgaðir inn á yfirfjárráðastofnunina, en að því er snertir fasteignir þannig að forráðamaður sje settur fyrir þær, þar eð yfirfjárráðastofnunin, eins og henni er fyrir komið með oss, ekki tekst á hendur að stjórna fasteignum.

Nú er það að vísu annars lög, að fullveðja maður geti ekki gjört sig ófullveðja að öllu eða nokkru leyti, svo að gilt sje gagnvart öðrum út í frá, og af því ætti að leiða, að þegar gípt kona verður fullveðja eins og ógípt kona, geti hún ekki takmarkað vald sitt til löglegra gjörða með ákvæðum í hjúskaparmála, en þó verður það að öllum líkindum hentugast að hafa það í lögum, að hægt sje að skipa svo fyrir í hjúskaparmála, að gípt kona, þó fullveðja sje, þurfi samþykkis manns síns eða tilsjónarmanns til þess að ráða yfir sjereign sinni. Sje maðurinn ekki áreiðanlegur og eigi hægt að treysta honum til fjárstjórnar, mun hann opt viðurkenna það og samsinna ákvæðum um, að kona hans þurfi

samþykkis tilsjónarmanns til þess að ráðstafa sjereign sinni til varnar gegn ljettúðugum og óviturlegum áhrifum af hans hálfu, en ef maðurinn er dugandi og áreiðanlegur til stjórnar fjármuna, en konan viðurkennir það, að hana skortir þekkingu og staðfestu til þess, mun hún vanalega ganga að ákvæðum um það, að hún þurfi samþykkis manns síns til þess að ráða yfir sjereign sinni, þar eð þetta, ef svo er, yrði til auðsjáanlegra hagsmuna fyrir þau bæði.

## 21. gr.

Þegar hjón hafa ekkert í fjelagi, en fullkomin sjereign fyrir hvort þeirra út af fyrir sig er ákveðin með hjúskaparmála, getur enginn efi á því leikið, að tekjur af sjereign hvors hjóna verða líka sjereign, og fjáreign hvors þeirra um sig heldur áfram að vera sjereign án tillits til þeirra breytinga, er verða á eignum, þar eð samkvæmt því er hjúskaparmáli hefur inni að halda, engin sameign á sjer stað og engin sameign getur myndast í hjúskap þeirra.

Hinsvegar getur ágreiningur orðið að því er framangreind atriði snertir, þegar takmörkuð sameign er milli hjóna, þannig að auk sameiginlegra eigna eru einhverjar sjerstakar tegundir af eignum, sem eru sjereign annars hjóna eða beggja.

Þar sem þesskonar eignarástand milli hjóna er lögskipað, t. d þar sem fasteignir eða tilteknar tegundir fasteigna, sem hjónin hafa með sjer í hjúskap eða fá að erfðum eða gjöf arfleifenda í hjúskap, eru sjereignir að lögum, munu vanalega tekjur af þessum eignum renna inn í fjelagsbúið, og ef eignir þessar verða seldar og sala þeirra verður ekki ónýtt sem ógild, mun andvirðið líka renna í fjelagsbúið, en þar með er ekki loku fyrir það skotið, að það hjóna, sem hlut á að máli, geti átt að telja til endurbóta hjá hinu út af sölunni.

Öðru máli er að gegna þegar sjereign ekki styðst við lög, heldur er stofnuð með hjúskaparmála. Því þá er algjörlega undir því komið, hvað hlutadeigendur hafa viljað.

Sje það tekið fram í hjúskaparmála, að tekjurnar, eða það sem kemur í stað sjer eignar, skuli vera sjereign, getur enginn vafi verið á því, að það er gott og gilt. En sje ekkert ákveðið nm það, verður aðalatriðið, sem ríður baggamuninn, er svara skal spurningunni, hvað verði að teljast vilji málsparta samkvæmt tilgangi fyrirkomulags þess er gjört hefur verið, en þetta atriði kemur ekki í ljós, þegar öllu er í lag komið beinlínis með lögum.

Ef setja skal lagaákvæði að því er þetta snertir, verður víst hentugast að gjöra ráð fyrir því, að tekjur af sjereign og það er fyrir þær er aflað, verði sjereign, og ef þetta á að renna til sameignarbúsins, verði að setja sjerstök ákvæði um það í hjúskaparmála. Að afurðir sjereignar, bæði náttúrlegar og hinar svokölluðu borgaralegu afurðir, verði sjereign, og að það sem fyrir þær fæst verði líka sjereign, virðist eiga bezt við regluna um það, að hvort hjóna ráði sjereign sinni. Þegar konan án tilhlutunar manns síns getur ákveðið, bæði hvort hún yfir höfuð að tala vill láta sjereign sína ávaxtast og hvernig og að hvað miklu leyti, viðist það ekki vel geta samrýmst því, að maðurinn fengi að ráða yfir afurðunum, og þar sem konan samkvæmt nógildandi lögum, sem haldið er að þessu leyti í frnmvarpinu, hefur yfirráð yfir tekjunum af starfsemi sjálfrar sín, jafnvel þótt þær verði ekki sjereign hennar, myndi það eigi vel geta samrýmst því, að hún ekki gæti ráðið yfir tekjunum af sjereign sinni, sem hún sjálf ræður; það yrði því óeðlilegt að löggin gerðu ráð fyrir því, að tekjur af sjereign renni í fjelagsbúið.

Þegar breyting verður á sjereign þannig, að höfð eru skipti á munum þeim, er hún er fólgin í, og öðrum munum, virðist enginn vafi geta á því leikið, að reglan eigi

að vera sú, að það sem fæst í stað sjereignar muna, verði líka sjereign, nema öðruvísi sje ákveðið. Þetta er angljósast, þegar nmskipti þessi verða ekki eptir eigin geðþótta þess hjóna, er hlut á að máli, t. d. er fasteign er tekin eignarnámi, hús brennur og brunnabótargjaldið kemur í stað þess, eða skuldabryfi er sagt npp. En einnig þegar umskiptin, sem venjulegra er, verða fyrir ráðstöfn þess hjóna, er hlut á að máli, virðist óeðlilegt að ætla, að tilgangurinn með að gjöra eitthvað að sjereign, hafi eingöngu verið sá að láta það aðeins haldast í sjereign, meðan það er í þeirri mynd er það hafði frá byrjun. Það er miklu nær að skilja það þannig, að tilgangur sjereignarákvæðis sje sá að mynda sjerstaka fjáreign handa því hjóna, sem hlut á að máli, sem haldist við þrátt fyrir allar þær breytingar sem á því verða, hverng því fje er fyrir komið.

Það virðist ennfremur enginn vafi geta á því leikið, að stækkanir og umbætur á hlutum, er til sjereignar teljast, eigi líka að heyra til sjereignar, jafnvel þó fje til þess sje goldið af fjelagsbúi hjóna eða sjereign hins, en þó verður fyrir að koma endurgjald af þess hendi, sem útgjöldin hafa verið til hagnaðar. Þegar eitthvað er sjereign, getur það auðvitað ekki misst þann eiginlegleika vegna þess, að það verður fyrir umbótum, aukabyggingum, skurðgrepti, skógrækt o. s. frv. Jafnvel gripi, sem ekki standa í eðlissambandi við sjereign, getur verið rjett að skoða henni sameinaða sem sjereign, jafnvel þó þeir hafi tengnir verið fyrir fje úr fjelagsbúi, t. d. kvígildi og húsgögn fasteignar í sjereign, og bátar og björgunarbelti og annað þesskyns á skipi, sem er sjereign.

#### 22. gr.

Það virðist auðsætt, að útgjöld til heimilisparfa og til viðurværis og uppeldis barnanna beri öðru fremur að greiða úr fjelagsbúi, og er þetta sjálfsgt, þegar hvorugt hjóna á sjereign. En jafnvel þótt annaðhvort hjóna eða bæði eigi sjereign, viðist eðlilegast að greiða þessi gjöld öðru fremur úr fjelagsbúi, og að þá fyrst sje talað um að heimta, að lagt sje til þessa af sjereignunum, er fjelagsbú ekki hrekkur til. Ef einungis annað hjóna á sjereign, verður tillagið auðvitað að greiðast algerlega af henni. Ef bæði hjónin eiga sjereign eða engin sameign er, mun vanalega semjast á með þeim um það, hvað hvort skuli til leggja, en ef það er eigi gjört, verður að skjóta því máli til æðra yfirvalds. Það er ekki hægt að setja algild ákvæði viðvíkjandi því, hvernig skipt skuli gjöldum milli þeirra, og einkum tjáir eigi að ákveða, að tillag konunnar aldrei megi verða meira en mannsins, þar eð vel getur staðið svo á, að sjereign hennar sje mikil en lítil eða engin hjá manni hennar, og eins getur það komið fyrir, að hann vegna elli eður veikinda ekki geti unnið sjer inn neitt að ráði.

#### 23. gr.

Þessi ákvæði eru sjálfsgö, þegar því er haldið fram, að hvort hjóna fyrir sig beri sjálft ábyrgð á lögmætum skuldum þeim, er á því hvíla, er þau giptast. Auðvitað stendur sjereign þess hjóna, sem hlut á að máli, næst til að gegna skuldinni, og rjett er og sanngjarnt, að ef slíkar skuldir eru borgaðar af fjelagsbúi eða sjereign hins hjóna, verði það hjóna, sem hlut á að máli, að greiða endurgjald af sjereign sinni. Ákvæði þessi hafa þó að eins þýðingu fyrir viðskipti hjóna sín á milli, en skylda ekki skuldheimtumenn til að leita borgunar í sjereign skuldunauts áður þeir geti gengið að fjelagsbúi.

#### 24. gr.

I þessari grein ræðir um gjafir milli hjóna í hjúskap. Svo ber að líta á gjafir



þessar, að þær sju breytingar á þeirri fjármálaskipun hjóna, sem áður hefur gerð verið; ef helmingafjelag er með hjónum, er sú þýðing gjafar, ef nokkur er, að gjöra eitthvað að sjereign þiggjanda, og ef þiggjandi á sjereign, að auka hana frá því er hún áður var. En þar sem á annað borð er leyft að gjöra hjúskaparmála og breyta og bæta við hjúskaparmála, sem búið er að gjöra, meðan á hjúskap stendur, þá er eigi heldur hægt að banna að hjónin gefi hvort öðru gjafir í hjúskapnum, en þó verður hjer að gæta þess, sem fyrirskipað er viðvíkjandi hjúskaparmálum, sem gjörðir eru í hjúskap, nefnilega að fá staðfesting á gjöfnni til þess að skuldbinda báða málsaðila, en afstöðu við aðra út í frá verður að ákveða samkvæmt reglunum í 5. gr. Þó mun ástæða til að gjöra tvær undantekningar frá þessari umsvifamiklu aðferð; önnur er með gjafir, sem eru munir til persónulegra afnota, ef verð þeirra samsvarar efnahag gefanda, hin er með það, að maðurinn getur tryggt konunni lífeyri eða forlagseyri. Hvað fyrri undantekninguna snertir, verður hún að styðjast við það, að munir þessir sju lítils virði í samanburði við efnahag gefanda, og hjer er ekki að eins litið á það, að hann ef til vill á sjereign, heldur er íkka haft tillit til þess, hvað stórt það fjelagsbú er, sem gefandinn á part í, og til þess, hve mikil vandræði myndu af því stafa í daglega lífinu, ef gefa ætti með hjúskaparmála hverja þessháttar gjöf, hvort sem hún væri tekin af fjelagsbúinu eða af sjereign gefanda. Hin undantekningin hefur það við að styðjast, að það er bæði eðlilegt og æskilegt, að maðurinn, sem optastnær sjer fyrir konunni bæði að lögskyldu og í raun og veru, reyni að svo miklu leyti sem honum er hægt að tryggja líf hennar að sjer látnum, enda er honum það á stundum gjört að skyldu í lögum. Það er því eðlilegt, að þetta sje gjört honum eins aðvellt og hægt er, og að það geti orðið án þess að fara þurfi eptir reglunum um að semja nýjan hjúskaparmála, hvort sem varið skal fje úr fjelagsbúinu eða af sjereign mannsins til að útvega henni lífeyrinn eða forlagseyrinn. Á konunni hvílir aptur á móti ekki tilsvarendi siðferðisskylda til að sjá fyrir manni sínum eptir sig látna, og geri hún það, þá verður að skoða það sem aðra gjöf, og verður því að ske með nýjum hjúskaparmála. Hvernig lífeyri eða forlagseyri skal fyrir komið svo að sagt verði, að hann sje «tryggður» konunni, fer eptir þeirri tilhögun, sem höfð er í hvert skipti, smbr. að því er snertir framfærslustofnun ríkisins lög 18. júní 1870, 6. gr. Gjöfin er í þessum tilfellum auðvitað sá kostnaður í hjúskapnum, er það hefur í för með sjer að útvega lífeyrinn eða forlagseyrinn.

Í 24. gr. hinna norsku laga er hjer og undanskilin «lífrenta» sú, er maður tryggir konu sinni. En það er víst ísjárvert að undanskilja hana, því miklu meiri freisting er fyrir mann til að verja fje af fjelagsbúinu til «lífrentu» fyrir konu sína en til lífeyris eða forlagseyris fyrir hana, þar sem hann, ef samvistir haldast með þeim, nýtur lífrentunnar með henni. Ef honum er gjört hægt fyrir að stofna hana, er hætt við að það verði vanbrúkað til að tryggja hann sjálfan á kostnað skuldheimtumanna.

Það sem segir í síðasta kafla þessarar greinar, þarf naumast að rökstyðja. Því er bætt við svo að hægt sje með öllu að nema úr gllði d. l. 5—4—3 og 4, er valdið hafa svo miklum vafa.

Það mun og óþarft að skýra nánar 2. kafla greinarinnar.

25. gr.

Í þessari grein er ekki annað en það sem álfíta mun mega lög nú; er hún upp tekin til þess að taka af öll tvítmæli.

26. gr.

Þessi grein tekur aðeins upp 1. gr. í lögum 7. maí 1880, því 2. gr. þeirra mun

nú óþörf, þar sem það er vitaskuld, að eptir að giptar konur eru orðnar fullráðar fjár síns, þá megi svipta þær eins og hvern annan fjárforráðum. Lög þessi munu hafa reynst eptir því sem til var ætlað, og hentast virðist að taka þau orðrjett upp, svo að eigi komi fram ný atriði til lagaskýringa. Að því er sjálfsafli hennar snertir, þá virðist okkur ekki þörf á þeirri takmörknn frjálsræði hennar, sem sett er í 15. gr., og því er ekki heldur í þessu atriði farið fram á neina breyting á lögnum frá 7. maí 1880.

#### 27. gr.

Eins og nú eru lög, hefur konan engin önnur ráð til að skilja sameign við bónda sinn — nema með hjúskaparmála, er auðvitað þarf beggja samþykki til — en að fá skilnað að borði og sæng; er álitíð, að við hann fái þau bæði rjett til fjelagsslita, nema annað sje um samið í skilnaðarskilmálanum. En í þessu er alls ekki falin næg vernd fyrir hana. Að visu getur dómsmálastjórnin veitt skilnað að borði og sæng, þótt bóndi sje því mótfallinn, en til þess krefst, að konan geti sannað á mann sinn þesskonar breytni af hans hálfu, er gjöri samvistir við hann óþolandi, t. d. misþyrming, drykkjuskap, en aptur á móti er ekki venja að álíta það nóg, að hún sanni á hann eyðslusemi og ljettúðuga meðferð á eigum fjelagsbúsins. Fremur mætti telja vernd fyrir hana í því fölgna, að hann verður sviptur fjárforráðum, en það getur ekki haft fjelagsskilnað í för með sjer, heldur að eins áhrif þau, er getur um í 14. gr. frumvarps þessa, og ná þessi áhrif að öðru leyti líka til umráða yfir sjereign bóndans. En eptir því, sem venja er, skal mikið til þess að fá mann sviptan fjárforráðum að eins vegna illrar og óskynsamlegrar stjórnar á fjelagsbúinu, er alls eigi er sagt að hægt sje að kalla eyðslusemi, en getur óptsinnis stafað af óforsjálni og gróðabrállsftkn. Það er því skarð í lögum vorum að þau heimila henni eigi að slíta fjelagsskap nema með því að fá skilnað að borði og sæng. Því auðsætt er, að hún ætti að eiga rjett á því, þegar svo stendur á, sem segir í 29. gr. Meira vafamál er um 27. gr. Það verður ekki á móti því borið, að það eru harla nærgöngular ráðstafanir gegn honum, er ræðir um, með því að fjelagsslit gegn vilja hans mundu ekki að eins ópt og einatt verða sama sem að eyðileggja efnahag hans, heldur mundi og spilla mjög lánstrausti hans og álitu í mannfjelaginu, og það getur því verið harla ísjárvert að ganga svo nærri sjálfræði hans sem hjer ræðir um, því fremur sem eigi er hægt að einskorða það til fulls í lögnum, hvenær því valdi megi beita gegn honum, heldnr verður það mjög að metast eptir atvikum í hvert sinn. En þar eð löggjöf ýmsra annara landa veita konunni þenna rjett, sem ræðir um í 27. gr., eigi að eins 32. gr. hinna norsku laga, heldur og sænsk og frönsk lög og eins hin almenna borgaralega lögbók Þjóðverja, og menn því næst vita eigi til að óánægja hafi út af því risið, teljum við rjett að taka það ákvæði hjer upp, enda þótt okkur sje, sem sagt, ekki ókunnugt um þau vandkvæði er á því eru, og vitum hins vegar, að það mundi mjög ópt verða um seinan fyrir konuna að grípa til þess úrræðis. Um skilyrðin fyrir því er það sjálfsagt, að það eitt er ekki nægilegt, að maðurinn hafi skert mjög fjelagsbúið, því hann getur hafa verið neyddur til þess, svo sem ef hann vegna tekjuskorts, sjúkdóma eður þess háttar hefur verið neyddur til að eyða af höfuðstólnum til viðurværis eður til uppeldis barnanna eða uppfræðslu eður þessháttar, eins og það heldur ekki er nóg til að kalla hann ljettúðugan og ónýtan, að hann hefur beðið stórtjón í atvinnu sinni. Skilyrðið verður því að vera, að bæði hafi fjelagsbúið gengið mjög til þurðar og að sá þurður sje ekki afsakanlegur eptir ástæðnm, er fyrir hendi eru. Sú er önnur ástæða fyrir konuna til að heimta fjelag hafið, að maður hennar hefur gefið tilefni til að óttast, að hann muni misbeita yfirráðum sínum yfir fjelagsbúinu. Þótt eigi sje þegar orðinn mikill þurður á búinu, getur það lýst sjer í háttsemi mannsins og lunderni, að því sje hætta búin, til dæmis af

spilaástríðu, er hann hefur látið á hera, málaþrasgírni, löngun til ýmislegs óhöfs, sem ofvaxið er efnun hans, eða óstjórnleg gróðabrallsfíkn. Eins getur og misbrúkun á umráðum yfir fjelagsbúinu komið fram í því, að bóndi verji fje af því til þess að útvega sjer eða ættingjum sínum sjerstaka hagsmuni án þess að konan njóti góðs af, t. d. lífeyri eða forlagseyri fyrir sjálfan sig. Til þess má og eptir atvikum telja óleyfílega stórar gjafir af fjelagsbúinu, smbr. 2. kafla 11. greinar frumvarpsins.

#### 28. gr.

Það er þýðingarmikið atriði, hverjum fela eigi vald til að skilja sameign hjóna samkvæmt undanfarandi grein, þá er konan æskir þess. Þar sem málið er svo afar þýðingarmikið fyrir manninn, gæti virzt rjett að fela þann úrskurð dómstólnnum að undangengnum málarekstri, en eptir því rjettarhari sem vjer höfum nú, getur slíkt ekki komið til greina. Í jafnþýðingarmiklu máli yrði eigi hægt að synja manninum um dóm-skot, og fullnaðardómur í þessháttar málum gætu þá dregist árum saman, og með þessu væri konunni í raun og veru engin vernd veitt; vildu menn hins vegar fara þá leið að leyfa að vísu áfrýjun, en án þess að láta hana hafa stöðvandi áhrif, svo að byrja mætti skiptin og halda þeim fram, hvað sem henni líði, þá sviptu menn bónda með því þeirri vernd, er áfrýjunarrjetturinn veitir honum, þar sem hann allan þann tíma, sem málið stæði yfir til fullnaðardóms í því væri sviptur nmráðum yfir búinu. Það verður því nauðsynlegt að fela umboðsvaldinu að skera úr þessum málum, sem tekur miklu minni tíma; svo er og ákveðið í 33. gr. hinna norsku laga. Eins og tilhögun er hjá oss, er nú eigi, eins og í Noregi, hægt að fela málin yfirfjárráðastofnuninni til úrskurðar, og virðist því eigi um annað að velja. en æðri yfirvöldin, í Kaupmanuahöfn yfirborgarstjóran og amtmenn annarsstaðar; undir þeirra úrskurð heyra og mál um skilnað að berði og sæng; en úrskurði þeirra verður þó að vera hægt að skjóta til dómsmálastjórnarinnar, eins og venja er. Það er samkvæmt eðli úrskurðarvalds umboðestjórnarinnar, að þau yfirvöld eru eigi bundin í úrskurði sínum við gögn þau og skýrslur, er málsaðilar leggja fram sjálfkrafa, heldur geta þau bæði lagt fyrir þá að útvega upplýsingar í málinu, og útvegað þær blátt áfram sjálf, ef þeim sýnist. Það virðist því óþarft að taka það nánar fram, hvaða skýrslur skuli útvega; það fer að nokkru leyti eptir atvikum í hvert skipti. Að leitað verði álitis áreiðanlegra og kunnugra manna, sjerstaklega meðal nánustu ættingja, smbr. tilsk. 21. maí 1845, 27. gr., er svo skiljanlegt, að naumast þarf að taka það fram með berum orðum, og því síður ástæða til að gjöra það, sem ekki er sagt, að ætíð sje hægt að fá þess konar upplýsingar, og þær heldur ekki eru þær einustu er spurning getur verið nm. Að eins mun rjett að taka það fram, að leita skuli, ef unnt er, umsagnar mannsins um beiðni konunnar, hvort hann sje henni samþykkur. Ekki tjáir hins vegar að heimta skilyrðislaust, að álit hans sje fengið, því bæði getur hann verið langt í burtu eða horfinn, og svo getur verið, að hann neiti um álit sitt, og er auðvitað að slíkt n-á eigi verða framgang málsins til fyrirstöðu. Þegar nú æðra yfirvald hefur úrskurðað, að fjelagsskilnaður megi fram fara eptir ósk konunnar, má sem sagt skjóta þessum úrskurði til dómsmálastjórnarinnar, og verður þá eigi af framkvæmd úrskurðarins, að því leyti, að fjelagsbúið verður eigi tekið til reglulegrar skipta-meðferðar, en til þess að maðurinn geti eigi notað þenna stutta frest, meðan stendur á svári dómsmálastjórnarinnar, til þess að eyða búinu, er farið fram á, að skiptarjetturinn geti eptir beiðni konunnar skipað fjárhaldsmann, er á líkan hátt og segir í 2. og 3. kafla í 58. gr. skiptalaganna gæti þess að eins, að hagar búsin haldist óbreyttur meðan á fullnaðarúrskurði stendur.

29. gr.

Það mun þykja bæði rjettlátt og sanngjarnt, að konan geti krafizt fjelagsskilnaðar þegar svo stendur á sem segir í grein þessari. Það er mjög mikill skortur á löggjöf vorri, að ekki er nein heimild fyrir konu til þess að fá fjelagsskilnað, þá er maður hennar hefur að lögum slitið við hana samvistum eða rekið hana frá sjer, er með öðrum orðum desertor malitiosus. Af þessu atvikast það sem opt er svo sárt og sviðandi til að vita, að sá hinn sami maður, er þannig hefur leikið konu sína og sem jafnan ekki að eins lætur hana enga hjálp frá sjer fá, heldur svíkst ofan í kaupið undan að borga framfærslueyri þann, er á hann kann að hafa verið lagður af yfirvaldi, getur tekið af henni og selt öðrum þá þarfamunni, er eptir kunna að hafa verið á heimilinu eða í vörzlum heunar og sem eru henni og börnunum harla nauðsynlegir, og þeim skuldum, er hann stofnar eptir þetta, má ganga eptir í munum fjelagsbúsins, nema þeir sjeu arður af sjálfstæðri atvinnu hennar, smbr. lög 7. maí 1880. Það er því mikil vernd fyrir konuna, að hún getur í þessum tilfellum krafizt fjelagsskilnaðar og fengið að halda þeim munum í friði, er henni verða úthlutaðir, og þarf ekki að láta þá npp í síðari skuldir manns síns.

Það er vitaskuld, að tilskipun 11. sept. 1839, 7. gr., smbr. 6. gr., heldur gildi sínu eins hjer eptir, og að konan getur borið hana fyrir sig, þegar maður hennar er horfinn, en fjelagsskilnaðar getur hún því að eins krafizt, að álíta megi eptir atvikum, að hann sje líka desertor malitiosus; þetta mun ekki svo sjaldan eiga sjer stað, þegar maðurinn hefur fyrst slitið samvistum að ólögum og er síðan horfinn, svo að meun vita eigi, hvar hann er; það, að hann líka hverfur, ber eigi, þegar svo á stendur, að vera fjelagsskilnaðarkröfu hennar til fyrirstöðu.

Loks er það rjett, að konan geti krafizt fjelagsskilnaðar, þegar maður hennar verður fyrir gjaldprotaskiptum. Þar sem gera má ráð fyrir, að búið hrökkvi eigi fyrir skuldum, verður að jafnaði engri fjelagseign að úthluta, svo að því leyti þurfa engin skipti fram að fara. Hjer gerist ekkert annað en úrsknrður yfirvalda þeirra, er ræðir um í undanfarandi greinum, um, að fjelagsskapnum sje slitið, og til að fá þann úrskurð, þarf eigi annað en sanna, að búið sje tekið til gjaldprotaskipta.

Þótt það hafi ekki svo mikla þýðing fyrir bónda, að geta krafizt fjelagsskilnaðar, þegar kona hans slítur samvistum við hann, eins og fyrir konu hans að geta það, þegar hann slítur samvistum við hana, virðist þó eðlilegt vera, að hann hafi sama rjett til þess og hún, og það því fremur, sem sá rjettur getur komið honum að góðu haldi, þar sem það getur komið fyrir, að hún með ráðstöfunum sínum geti skuldbundið búið, og það getur verið eðlilegt, að hann vilji ekki láta hana fá hlut í atvinnuarði sínum eptir að hún hefur slitið samvistum við hann að ólögum.

Í öðrum kafla 34. greinar hinna norsku laga er konunni ennfremur veitt heimild til að krefjast fjelagsskilnaðar, þegar maður hennar hefur gert einhverjar þær ráðstafanir að heuni fornspurðri, er samþykki hennar er tilskilið, og er að þessu leyti skírskotað til 14. greinar þeirra laga, er svarar til 11. gr. þessa frumvarps. Við höfum ekki viljað hafa þetta ákvæði; við teljum það alltof hart aðgöngu fyrir manninn, þar sem það á við, hvað lítið sem út af er brugðið ákvæðinu um samþykki konunnar; það virðist heldur eigi nein þörf á því til verndar henni. Að því er snertir þær ráðstafanir, er ræðir um í fyrsta kafla 11. greinar, þá er það nóg til verndar henni, að hún á kost á að ripta þeim, og um annan kafla greinarinnar er það að segja, að slíkar gjafaráðstafanir og þar ræðir um, munu nanmast koma opt fyrir, og ef gjafir fara fram úr öllu hófi, svo að af því sje hætta búin, þá mun mega grípa til ákvæða 27. greinar.

### 30. gr.

Þá er tekin hefur verið til greina beiðni um fjelagsskilnað, verður hvort hjóna nm sig að eiga rjett á að krefjast skipta á fjelagsbúinu, og verður því eigi betur sjeð, en að 6. kapítuli skiptalaganna eigi yfir höfuð eins vel hjer við og í öðrum fjelagsskilnaðarmálum. Að einu leyti er þó rjett að gera mismun, þar sem eigi ber að láta þenna fjelagsskilnað hafa önnur áhrif fyrir menn út í frá, en þau, er verða samkvæmt því, er fyrir er mælt í 5. gr., þá er fjelagsskilnaðurinn er ákveðinn í hjúskaparmála. Af því leiðir, að ákvæðin í 2. og 3. kafla 68. greinar skiptalaganna koma eigi til greina við þessi skipti. Þetta verður svo að vera, því annars gætu hjón með samkomulagi látið hvern fjelagsskilnað, er styðst við hjúskaparmála, líta út eins og væri hann gjörður samkvæmt heimildinni í 27. gr., og á þenna hátt komizt að þeim betri kjörum gagnvart skuldheimtumönnum, er heimild er fyrir í hinum nefndu ákvæðum skiptalaganna.

Til þess að vernda konnna svo vel sem auðið er, er stungið upp á, að þegar fjelagsskilnaður verður úrskurðaður, skuli hann talinn frá því er beiðnin um hann kom fram, að því er hjónin sjálf snertir, svo að skiptin byggjast á hag búins, eins og hann var þá. En fyrir menn út í frá geta afleiðingar hans auðvitað ekki haft þýðingu fyrir en frá því er úrskurðinum er þinglýst; þinglýsing hefur þá sömu þýðingu hjer og þinglýsing hjúskaparmála, er ákveður sameignarskilnað. Þinglýsing verður að fara fram á varnarþingi bóndans, smbr. 6. gr., og sje hann farinn úr landi, og verður hjer að gera ráð fyrir, að slíkt geti hent, þá á varnarþingi því, er hann átti síðast hjer.

### 31. gr.

Það virðist eðlilegt, þegar fjelagsskilnaður er ákveðinn í hjúskaparmála, að hjónin hafi þá rjett á að fá skipti á fjelagsbúinu á þann hátt, er segir í 6. kapítula skiptalaganna, en þó auðvitað án þess að afleiðingar af því fyrir menn út í frá verði neinar aðrar en þær, en þinglýsing kaupmálans eru samfara.

### 32. gr.

Um afleiðingar hjer í landi af hjúskaparmálum, er gjörðir eru erlendis, verður, eptir því sem lög eru hjer, að fara eptir því, hvort bóndi hafi bústað hjer í landi eða erlendis. Að vísu er það á síðari tímum orðið algengara en áður, að dæma persónlegt ástand manns eptir þjóðerni en eigi eptir heimkynni. En þessi skoðun er að minnsta kosti eigi rjett eptir lögum vorum. Í málum þeim, er hjer ræðir um, verður því að fara eptir því, hvort bóndi er búsettur hjer í landi, og fer þá um persónulegt ástand hans eptir dönskum lögum, eða hann hefur bústað erlendis, og fer þá um persónulegt ástand hans eptir útlendum lögum, þjóðernis eða heimkynnis, alveg eptir því, sem ákveðið er í lögum hlutaðeigandi lands.

Frá sjónarmiði danskra laga verður því, þegar hjúskaparmáli er gjörður erlendis, að gera greinarmun á, hvort bóndinn er búsettur í Danmörku, og stendur þá samkvæmt almennum grundvallarreglum á sama, hvort kaupmálinn er gjörður með innlendri eða útlendri konu, eður hann býr erlendis.

Í fyrra tilfellinu eða þegar hjer búsettur maður gerir hjúskaparmála erlendis meðan hann hefur þar stundardvöl, virðist eðlilegt að láta kaupmálann hafa sömu áhrif og ef hann væri hjer í landi gjörður, þó svo, að um myndugleika konunnar, sje hún eigi búsett hjer, fari eptir lögum þar í landi, er hún á heimili. Nú sendir bóndinn kaupmálann hingað og lætur þinglýsa honum á varnarþingi sínu, áður hann gengur í hjónaband, hvort heldur er hjer eða erlendis, og gildir hann þá bæði fyrir hjónin sjálf og menn út

í frá frá stofnun hjónabandsins. Verði honum eigi þinglýst áður, verður að setja hann að því er menn út í frá áhrærir á sömu hyllu og kaupmála, er gerðir eru í hjúskap, og áhrif hans verður að meta eptir þeim lögum, er nm þá kaupmála gilda, en hvað áhrifum hans á sjálf hjónin viðvíknr, þá fara þau eptir því, hvort hann er gjörður áður hjónabandið var stofnað eða eptir það, og ef svo er, þarf að staðfesta hann, smbr. 3. gr. hjer að framan.

Sje kaupmálinn gerður af manni erlendis, er eigi býr hjer í landi, er fyrst undir því komið, hvort hann er gildur eptir lögum þar í landi. Sje hann það eigi eða að því leyti sem hann er það eigi, er hann heldur eigi gildur hjer. En sje hann gildur að lögum þar, virðist eðlilegast samkvæmt því, hve frjálst hjónum eptir dönskum lögum er að skipa fjármálum eptir eigin vild, að hann sje látinn gilda hjer fyrir hjónin sjálf og erfingja þeirra, ef hann ákveður ekkert, er komi í bága við lög þessi, og mun það sjaldnast vera; að því er menn út í frá snertir, virðist sanngjarnt að láta hann fá áhrif samkvæmt vorum lögum, ef hjónin sjá um, að honum verði þinglýst svo tímanlega eptir að þau hafa flutzt hingað búferlum, sem með sanngirni verður af þeim krafizt, svo sem innan eins mánaðar eptir það. Ef þau vanrækja þetta, verður um áhrif hans að fara eptir reglunum um hjúskaparmála, sem þinglýst er eptir stofnun hjónabandsins, í 5. gr. lagafrumvarps þessa.